

Fig. 1. Artur Hazelius' födelsehus, gatusidan. Efter flyttningen till Skansen.

ARTUR HAZELIUS' FÖDELSEHUS.

II.

Hazeliushuset på Skansen.

Av

SIGURD WALLIN.

Tanken att för eftervärlden bevara den byggnad, där Artur Hazelius föddes, och att göra detta just i den nya form för bevarandet av gamla tiders byggnadsminnesmärken, som han förde fram till seger med friluftsmuseet Skansen, den tanken har varit avgörande för husets förflyttning och utgjort både givarens och mottagarens motiv. Då Skansen år 1916 fullbordade sin första 25-årsperiod, framhöll styresmannen i sin historik hur lämpligt det skulle vara att detta hus kunde få sin plats inom Skansen och få innesluta

Fig. 2. Hazeliushuset på Skansen. Gårdssidan.

det minnesrum över Skansens skapare, som ännu saknades.¹ Svaret kom redan på jubileumsdagen genom att sällskapet »Vänner till Pauvres Honteux» erbjödo huset som gåva till Nordiska Museet, att överflyttas, så snart det bleve obehövt för sitt dåvarande ändamål inom sällskapets asyl.

På våren 1925 hade detta läge inträtt, i det att sällskapet försålt den del av sin tomt, på vilken Hazeliushuset låg. Detta måste därför nu borttagas för att lämna rum för nybyggnader. Husets nedtagning företogs under maj och juni månader och samtidigt lades grunden på den nya platsen på Skansen, så att återuppförandet där kunde vidtaga omedelbart. På hösten avslutades allt snickeriarbete på inredningen, varefter kakelugnsuppsättning samt målningsarbeten vidtogs. I början av juni 1926 voro även dessa inredningsarbeten avslutade, så att huset stod fullt färdigt på sin nya plats.

Denna nya plats är belägen ej långt från Skansens gamla ingång invid Hasselbacken och befinner sig inom området för en stor

¹ Gustaf Upmark, Skansen 25 år. Fataburen 1916 sid. 193.

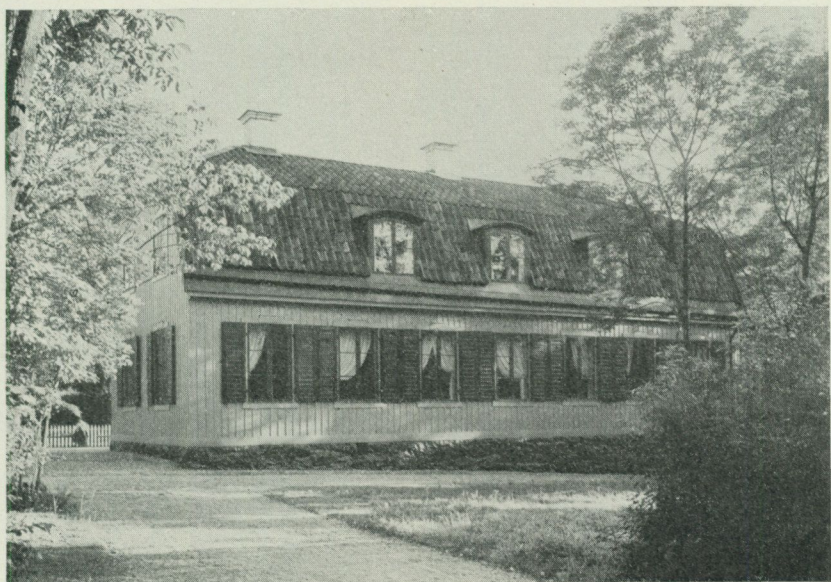

Fig. 3. Hazeliushuset på Skansen. Gatusidan.

materialgård, vars skjul och upplag här länge existerat under ett förlängt provisorium. Sedan en ny materialgård blivit inrättad å Nedre Solliden, kunde nu detta område befrias från det allra mesta av sin förra bebyggelse. Det stycke av Skansens jord, som därigenom blottades, har visat sig vara ett synnerligen vackert terrängparti, en öppen sluttande plan, som begränsas av en trädbevuxen svacka inmot det bergparti, på vilket Björkviksfatburen reser sig dominerande över trakten. En väg leder utmed området gräns upp till Skansens centrum, och riktningen av denna är ungefär öst-västlig, d. v. s. densamma som Surbrunnsgatans. Hazeliushuset har placerats intill denna väg på dess södra sida med sin gamla gatufasad mot vägen. Därigenom har huset blivit orienterat på ursprungligt sätt med gatusidan mot norr och gårdsfasaden med husets ingångsdörr åt söder. Platsen framför gårdsfasaden är tillräcklig för anordnandet av en ordinär Stockholmsk stadstomt med dess gårdshus, gård och trädgård. Den stigande bergssluttningen mitt emot är ett karaktäristiskt inslag i så många Stockholmsgårdar, att den före-

Fig. 4. Tomten vid Surbrunnsgatan under pågående rivning. Till vänster om Hazeliushuset de fyra stora lindarna utmed övre terrassmuren.

faller helt outhärlig som fond för ett trädgårdslusthus. Anordningarna för denna komplettering av anläggningen voro vid själva Hazeliushusets färdigställande blott påbörjade. De ha emellertid varit avgörande redan vid husets placering; då det får betraktas som ett viktigt led i omflyttningsarbetet, att det ur sin gamla miljö utflyttade huset får en ny omgivning, som stämmer med dess karaktär av boningshus i en stadsgård av det gamla i alla svenska städer förr vanliga slaget. Den tomtanordning, som utrymmet på Skansen inbjuder till, en gårdsplan med sidobebyggelse av flygel och diverse uthus samt en trädgårdstomt med lusthus i fonden, är visserligen ej av samma typ som den vidlyftigare malmgårdsmiljö, ur vilken Hazeliushuset är taget. Detta har blivit inflyttat till ett mera tätbyggt stadsområde. Men själva husets karaktär gör det fullt passande även till denna omgivning, då det representerar en typ av boningshus, som är mycket karaktäristisk för Stockholmska gårdar under 1700-talet och, såsom just denna byggnad visar, även under

Fig. 5. Tomten vid Surbrunnsgatan under pågående rivning. Till vänster den övre terrassen och lindraden, till höger Pavres Honteux' hus från 1871, under rivning.

1800-talets början. Från gatan, som blivit stensatt med kullersten efter gammalt mönster, skall en port leda in till gården invid husets övre gavel.

I fortsättningen uppåt gatan finnes god plats för ännu en stadsgård, och denna tomt är avmätt så, att den lämpligen skulle kunna rymma en dylik gård, vilken redan befinner sig inom Skansen, nämligen Petissan, det gamla teknologkaféet från Drottninggatan, ursprungligen ekonomigård till »Spökslottet» på Stockholms Högskolas nuvarande område. Sedan Petissan flyttades till Skansen ha planerna för anordnandet av dess omgivningar på Nedre Solliden utvecklats i en annan riktning än man tänkte sig för omkr. tjugo år sedan. — Ett förenande av dessa båda Stockholmsgårdar till ett litet stycke Stockholmsgata av gammal typ i backslutningen strax inom Skansens ingång skulle nu kunna ge friluftsmuseet ett verkligt gott tillskott av en bebyggelseart — stadsgården — som förut strängt taget varit orepresenterad. Även i den ytterst begränsade

Fig. 6. Hazeliushuset på gamla platsen. Gårdssidan sedd från övre terrassen.

form, vari stadsbebyggelsen över huvud kan visas på Skansen, har den en given uppgift att fylla.

Motivet för Hazeliushusets flyttning till Skansen är, som ovan framhållits, klart och naturligt. Den uppgift, som detsamma kan fylla inom friluftsmuseet, har emellertid visat sig vara något vidare än enbart att uppbära minnet av en stor personlighet. Vad som ej syntes, medan huset stod orubbat på sin gamla plats, men som framkom under rivningen, nämligen att det ägde en ganska genomgående fast inredning från 1800-talets tidigare del, gav åt huset som friluftsmuseiföremål ett ökat värde. Det kommer härigenom i själva verket att också kunna visa hela bostadsmiljön från just den tid, då Artur Hazelius' föräldrar bodde i huset och då hans födelse inträffade där den 30 november 1833. En trogen rekonstruktion av det Hazelius'ska hemmet vid Surbrunnsgatan är av naturliga skäl nu omöjlig att utföra, därtill äro våra kunskaper om detta hems utseende alltför små och bohaget har undergått alltför många skiften. Men det som den enhetligt inredda byggnaden kan visa med hjälp

Fig. 7. Hazeliushuset vid Surbrunnsgatan. Omedelbart före flyttningen.

av möbler och annat bohag från samma tid, det är hur ett borgerligt hem i Stockholm bör ha sett sig vid den ifrågavarande perioden. Och denna uppgift får nu Hazeliushuset fylla på Skansen såsom ett komplement till den i byggnadens benämning angivna.

Vid tidpunkten för husets flyttning från Surbrunnsgatan funnos endast rätt obetydliga rester av den gamla gårdsanläggningen, vars historia är framlagd i ovanstående uppsats av Gösta Selling (jämför situationsplanen fig. 8 med Sellings fig. 2, 3, 5). Hazeliushuset var den enda byggnaden som kvarstod från äldre tid, och av anläggningarna i övrigt funnos egentligen blott vissa återstoder av de båda terrasserna, som ända sedan tidigt på 1700-talet fördelade gårdsanläggningen i tre skilda plan. Den mellersta terrassen täcktes i norr mot Surbrunnsgatan så gott som helt av det gamla huset; den övre, västra terrassen gick sålunda upp mot gavelväggen till bottenvåningens halva höjd, och vid den andra gaveln lämnade det lägsta terrassplanet, den gamla trädgårdstomten, fritt utrymme åt en hög

källarmur med ingång till den ena av husets källare. Nere på trädgårdens nivå och stött emot den nedre terrassmuren låg, i vinkel mot det gamla huset, ett större stenhus, uppfört av sällskapet »Vänner till Pauvres Honteux» år 1871. Denna byggnad nedrevs samtidigt med Hazeliushuset. Av områdets gamla vegetation hade egentligen intet annat blivit bevarat än en rad av fyra stora vackra lindar, stående på mellanterrassen strax nedanför den övre terrassmuren. Den stora trädgårdstomten utmed Surbrunnsgatan, som sträckte sig ända ned till Stora Badstugatan, var nu dels täckt av det ovan nämnda stenhuset från 1870-talet, dels slukad av Sveavägen, som skurit av hela den nedre delen av tomten och fyllts upp till omkr. 3 meter högre nivå än trädgårdens. Den lilla del som ännu fanns kvar av trädgårdstomten, innesluten av gavlarna på de båda husen samt utfyllningarna mot båda gatorna, hade nu närmast karaktären av en djup grop och var beväxt med ett par lönnar invid Surbrunnsgatan. Gårdsplanen, den mellersta terrassen, var numera öppen söderut ända till Odengatan, sedan den mot Hazeliushuset svarande andra flygeln borttagits. Terrassanordningen övergick här omarkerat i en jämnt sluttande terräng. Den översta terrassen slutligen utgör numera platsen för Pauvres Honteux' stora nybyggnader från 1880-talet och senare jämte därtill hörande gård och park. — Den forna gårdens omdaning till modernt stads kvarter hade alltså nu nått ganska långt med stora breddningar och nivåförändringar å de begränsande gatorna samt tomtområdets bebyggande på alltmer stadsmässigt sätt. Det som ännu förlänade gården dess behag var raden av väldiga lindar utmed terrassmuren samt den lilla byggnadens trevna och välproportionerade yttre. Karaktären av en gammal Stockholmsgård levde därför ännu kvar i detta lilla hörn av den stora tomten, men på alla sidor belägrat av den nya tidens stadsbebyggelse.

I fråga om husets utseende närmast före flyttningen kunna de här meddelade bilderna och uppmättningsritningarna (fig. 4—24) ge en huvudsaklig föreställning. Några förtydligande uppgifter skola här nedan bifogas. Såväl det yttre som inredningen hade efter hand undergått en viss förvandlingsprocess, men under rivningens gång kom åtskilligt av de ursprungliga anordningarna i dagen. Jämte

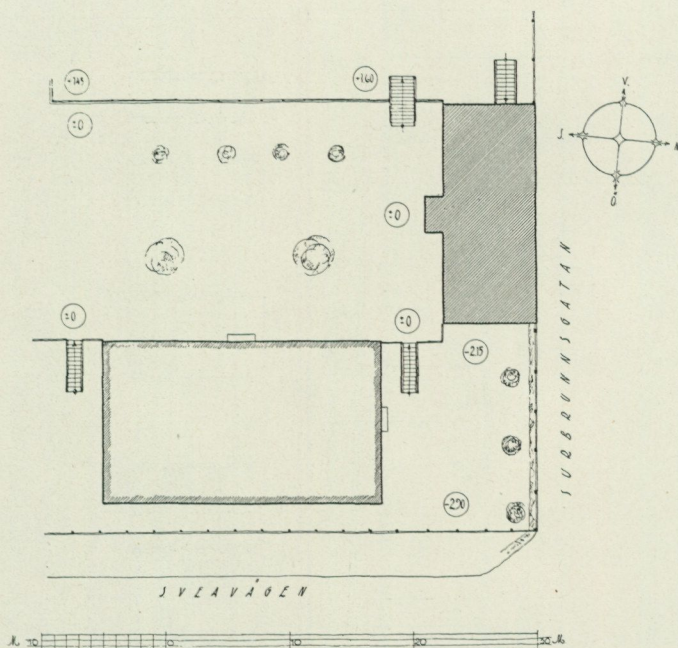

Fig. 8. Situationsplan av tomten vid Surbrunnsgatan. Hazeliushuset (streckat) vid Surbrunnsgatan, huset från 1871 mot Sveavägen samt terrasserna med trappor.

uppmätningarna meddelas därför här rekonstruerade planer av husets båda våningar, visande dessa i det skick de ursprungligen böra ha innehaft (fig. 14 och 16). Vid byggnadens återuppförande har detta dess ursprungliga tillstånd i möjligaste grad blivit återställt.

Vad som här menas med ursprungligt torde emellertid kräva ett förtydligande, då huset i färdigt skick utgjort produkten av både ombyggnad och nyinredning. Den här ovan av Gösta Selling meddelade arkivaliska redogörelsen för husets öden jämförd med iakttagelser å byggnaden själv visar följande förlopp. Det tvåvåningars trähus med torvtak, som stod på platsen alltsedan 1700-talets förra del, blev på myndigheternas tillskyndan år 1803 ombyggt till ett envåningshus med tegeltak och yttre panelning. Genom denna ombyggnad, som skulle vara färdig i april 1804, tillkom det nuvarande huset och fick det utseende, som det i det yttre i allt huvudsakligt bibehållit. Husets ägare och byggherre var sidenvävaren Nils Hägg-

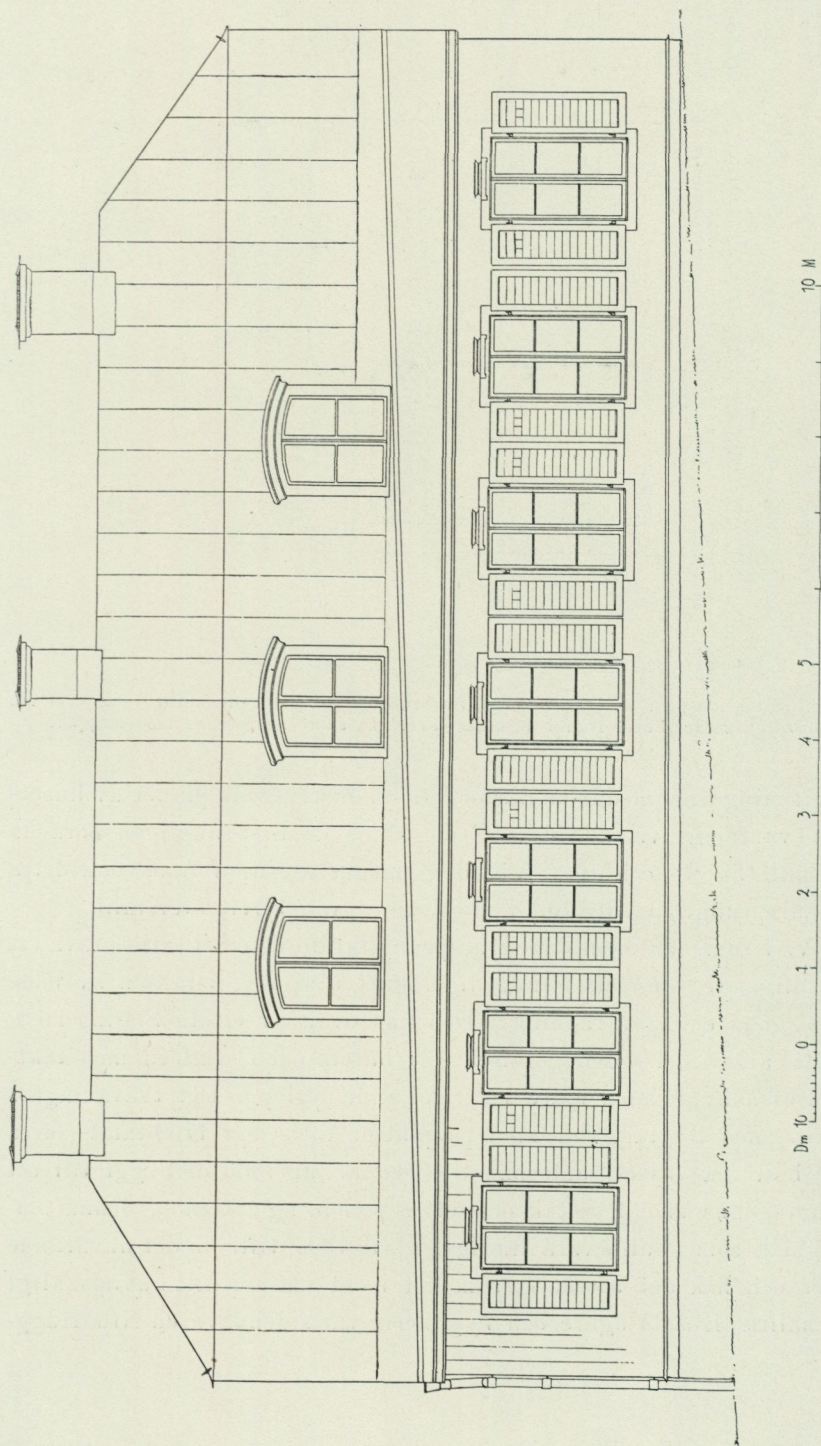

Fig. 9. Gatufasaden. Uppmätning 1925.

Samtliga här reproducerade uppmätningssritningar äro utförda av arkitekten Thure W. Löfgren, Stockholm.

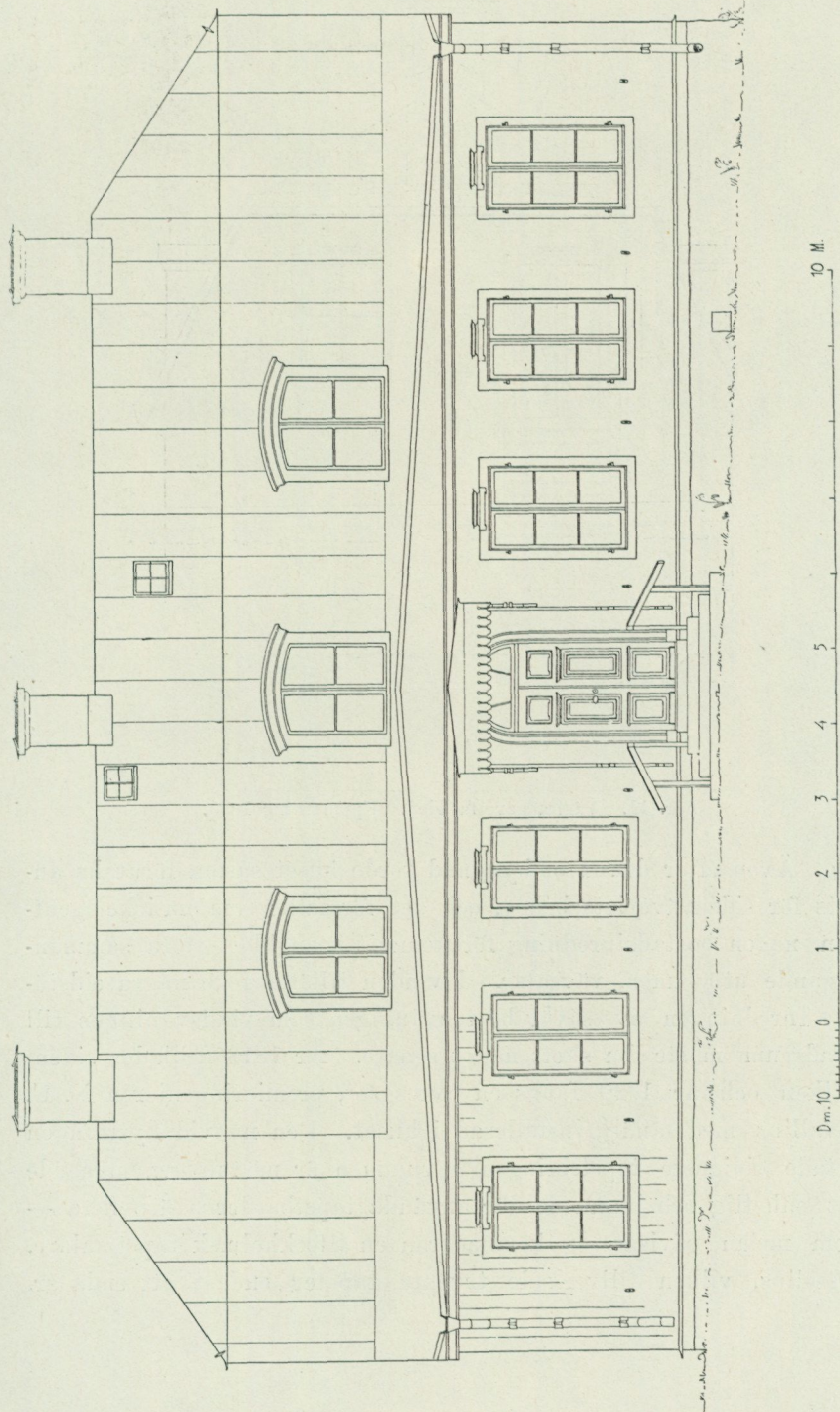

Fig. 10. Gårdsfasaden. Uppmätning 1925.

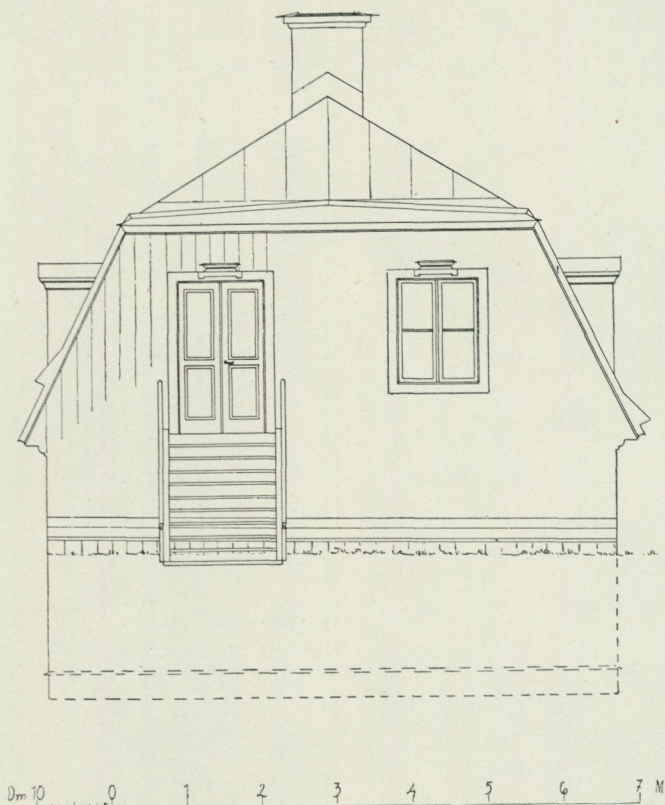

Fig. 11. Västra gavelfasaden. Uppmätning 1925.

man. Även efter denna ombyggnad torde huset såsom förut ha använts för sidenväveriets behov, och det förefaller som om icke egentligen någon bostadsinredning förekommit utan blott stora sammanhängande utrymmen, vävsalar. I vinden tillätos icke några eldstäder. Inredningen av såväl bottenvåningen som vindsvåningen till bostadsrum måste ha skett något senare. År 1818 nedlades sidenfabriken och år 1820 fanns en hyresgäst, premieringenjören N. C. Brovallius med familj, installerad i huset. Den nu vid flyttningen blottade tidigaste tapetseringen i rummen är nästan genomgående fullt enhetlig och bland de där använda tapetbårderna äro flera — såsom nedan påvisas — komna från en Stockholmsk tapetmålare, Torsselius, vilken tillverkade tryckta tapeter endast ett enda år,

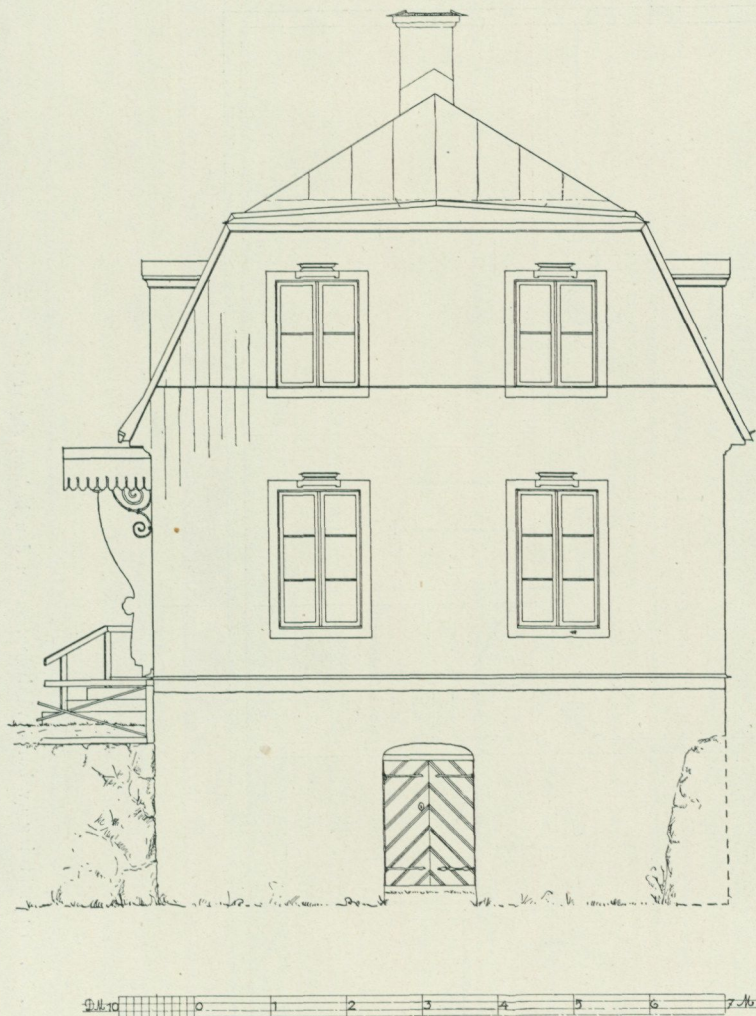

Fig. 12. Östra gavelfasaden. Uppmätning 1925.

nämigen 1820. Det förefaller därför tydligt att kramhandlaren H. R. Carger, som 1813 inköpt gården och själv bebodde den motstående flygelbyggnaden, efter sidenfabrikens upphörande inredde huset vid Surbrunnsgatan till bostadshus, och att denna nyinredning år 1820 fullbordades med alldeles modärn tapetsering till den första hyresgästens inflyttning. Det är huset sådant det framgått ur 1803 års

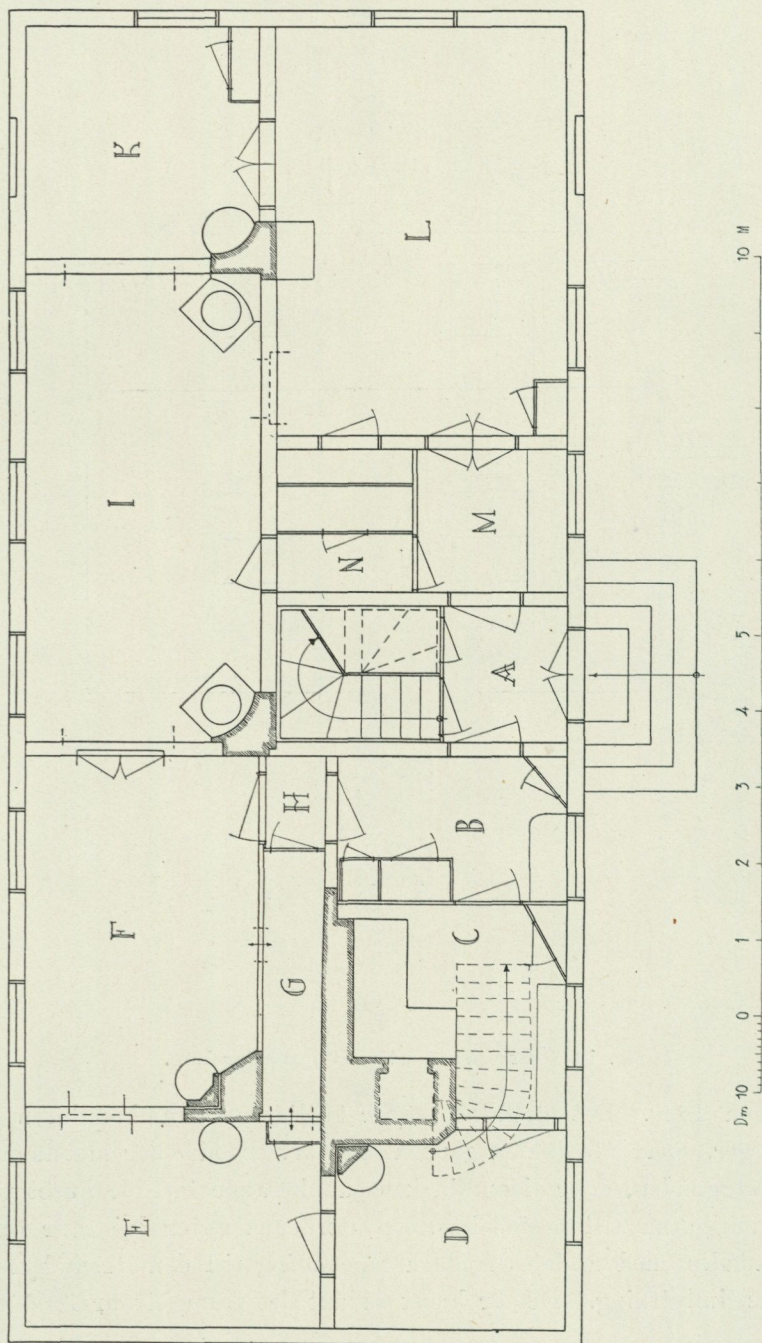

Fig. 13. Uppmåning av bottenvåningen, sådan den befann sig år 1925.

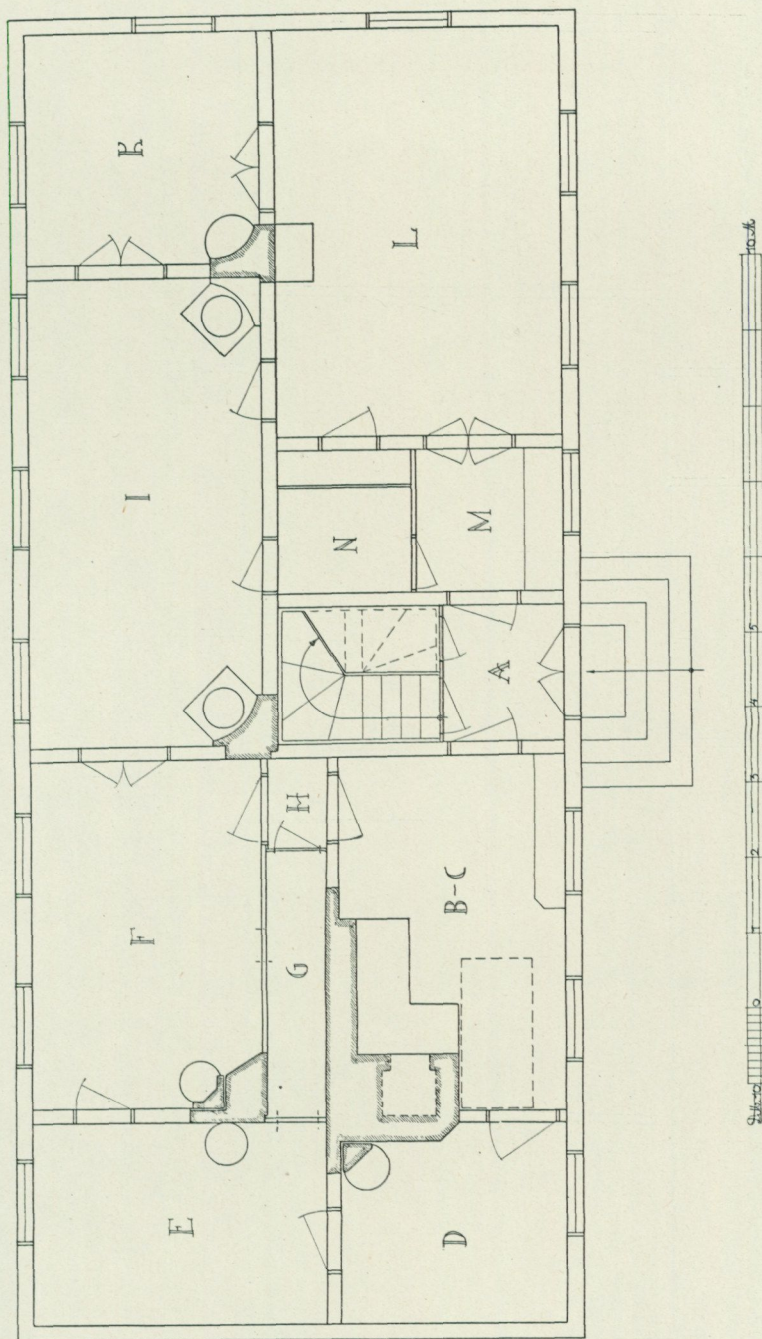

Fig. 14. Rekonstruktion av bottenvåningen, återförd till ursprungligt utseende.

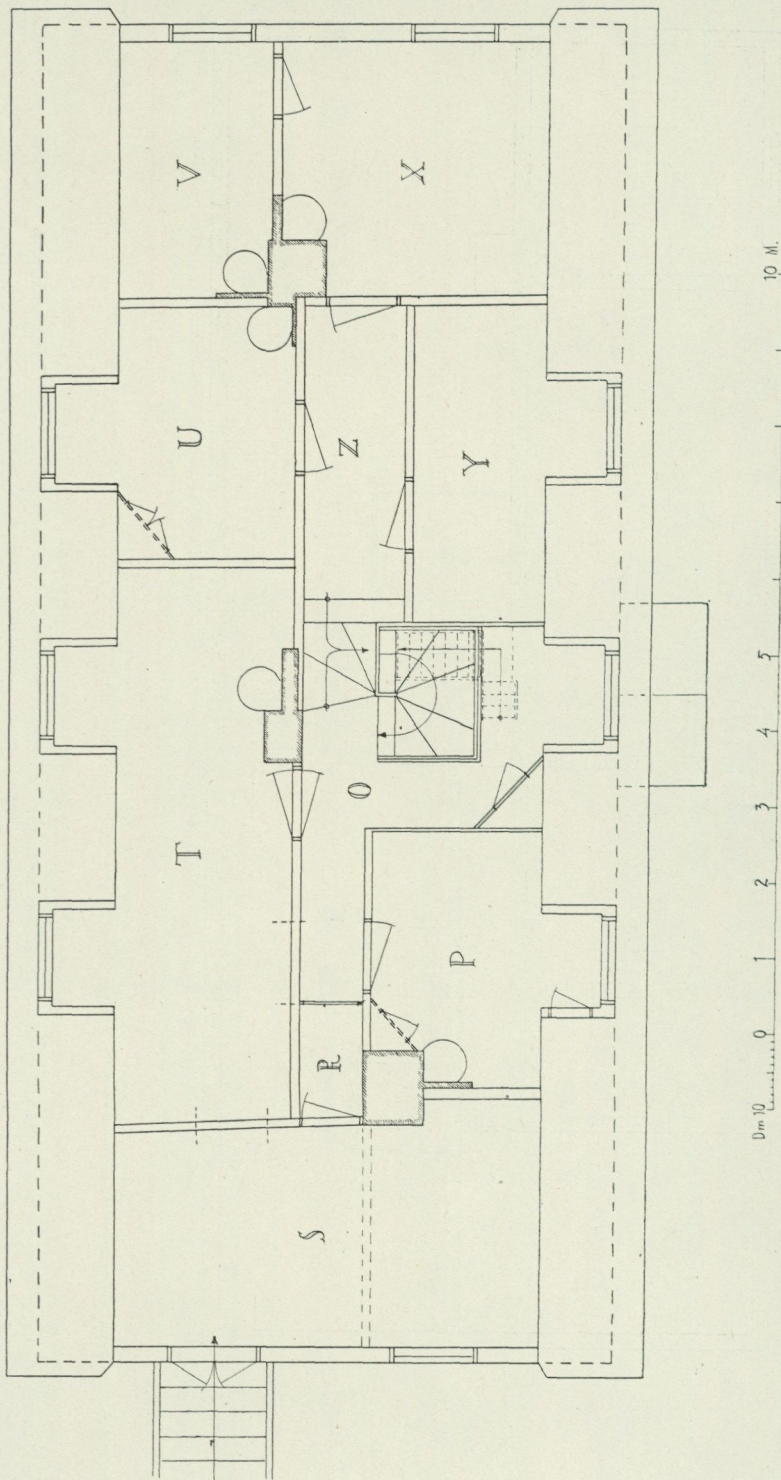

Fig. 15. Uppmätning av vindsvåningen, sådan den befann sig år 1925.

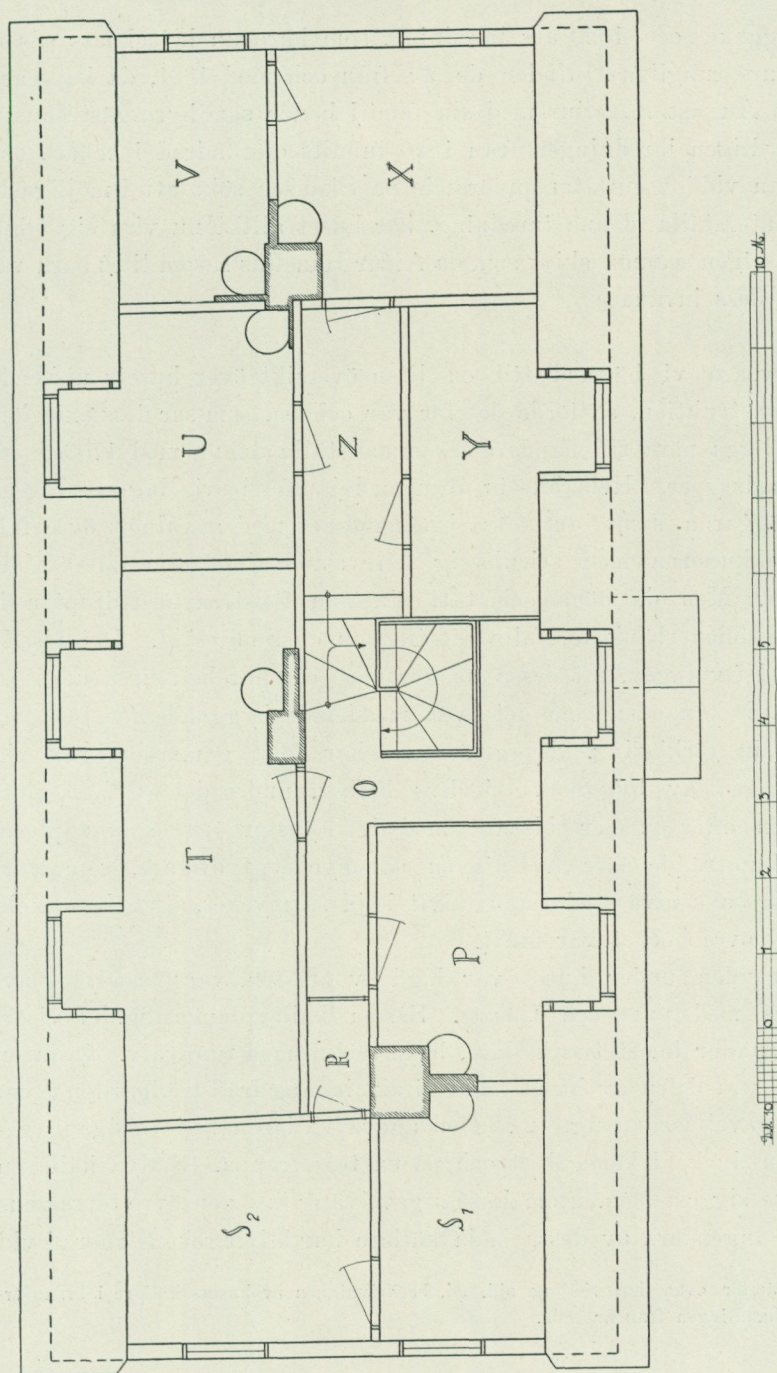

Fig. 16. Rekonstruktion av vindsvången, återförd till ursprungligt utseende.

ombyggnad och 1820 års inredning, som härövan betecknats såsom det »ursprungliga». Under de år från och med 1831, då kaptenen Johan August Hazelius med sin familj bodde som hyresgäst i huset, har tydligen inredningen från 1820 funnits oförändrad i behåll, och då man vid husets återuppförande på Skansen sökt att i möjligaste mån återställa denna inredning, bör huset alltså nu visa sig i huvudsakligen samma skick som då Artur Hazelius såsom litet barn var en av dess invånare.

Övergå vi härmed till en liten översikt över husets utseende och konstruktion, så torde det för var och en, som ser dess exteriörform, ligga nära till hands att sammanställa denna med 1700-talets byggnadstyper. Hela husets form med jämförelsevis låg resning på långväggarna samt det höga brutna taket med avvalmat övre fall och takkuporna med stickbågig övre avslutning följer 1700-talets schema. Men de höga och tätt sittande fönstren med djupt neddragen fönsterbänk förefalla att tillhöra en senare tid. Det visade sig vid rivningen, att dessa fönster voro odisputabelt ursprungliga, och med kännedom om det ovan meddelade byggnadsåret 1803 får detta sin förklaring. Byggmästaren har följt gammalt bruk vid formningen av byggnaden i dess helhet, under det att han gjort fönstren efter en mer tidsenlig modell. Fönsterbänkens låga placering framträdde före flyttningen så mycket tydligare, som Surbrunnsgatans nivå med tiden blivit höjd så mycket, att hela sockeln vid det övre hörnet var täckt.

Grunden under huset var lagd av gråsten, vars fasadytor avjämnats med puts och tjarats. Såsom källarplanen fig. 17 visar, funnos under huset två källare, båda täckta med tunnvalv. Källaren under östra delen av huset hade direkt ingång från trädgården (synlig å gavelfasaden fig. 12). Den andra källaren hade nedgång genom en lucka i köksgolvet och på en tegeltrappa. Själva källaren sträckte sig c:a 5 m. utom husets gavelvägg in i den övre terrassens jord.¹ Ingendera av dessa båda källare har blivit rekonstruerad vid

¹ Jämför ovan hos Selling sid. 96, beskrivningen av husets källare i brandförsäkringshandlingen från år 1862.

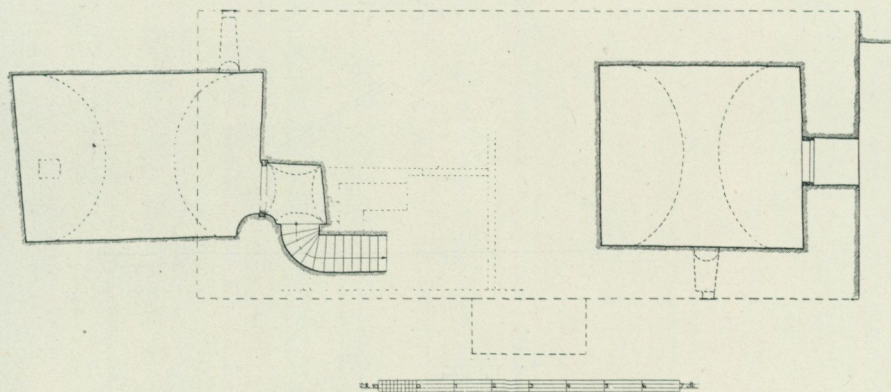

Fig. 17. Källarplan. Uppmätning 1925.

återuppförandet på Skansen. Marken sluttar där i motsatt riktning, men vid den numera nedre gaveln vilar huset på en rundad berg-håll, som ej ger plats för källaren. I köksgolvet finnes emellertid källarluckan kvar.

Husets stomme var hoptimrad av virke, som redan förut varit brukat. Det förefaller som om 1803 års ombyggnad hade måst göras så grundlig, att även ytterväggarna nytimrats alltifrån grunden. Vid nedtagningen syntes nämligen ingenstädes några igensättningar eller upphuggningar för flyttning eller ändring av fönstren. Tro-ligen har det gamla tvåvåningshuset varit så skröpligt, att timret måst tagas isär och sorteras, varefter det användbara virket hop-timrats på nytt.

Till det yttre ha väggarna klätts med stående panel av hyvlade och spåntade bräder med läkt. Vid återuppförandet har åtskilligt av denna ytterbeklädnad måst ersättas med nytt virke, vilket även krävts i flera andra dylika fall. Fönsterfodren äro släta med ett litet påsatt krönparti. Bottenvåningens fönster äro försedda med luckor av liggande bräder med kantprofil insatta i ramverk, somliga försedda med ljusgluggar upptill, antingen fyrkantiga eller runda. Luckorna stängas med en skruv, som inifrån skjutes ut genom ett hål i fönstrets mittpost, och de hållas uppslagna med hjälp av smidda järnkrokar, fästa utanpå väggen. Porten består av ett par dörrar med tre fyllningar, närmast av sent gustaviansk typ, samt ett halv-

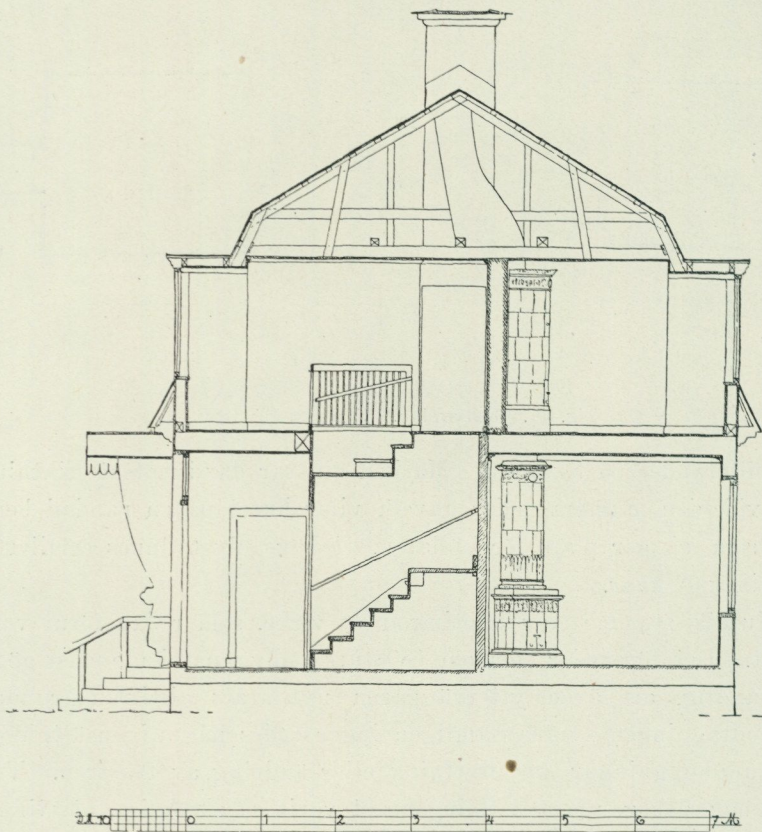

Fig. 18. Tvärsektion mot väster. Uppmätning 1925.

runt fönster över (fig. 20). Över dörren är uppsatt ett litet skyddstak av plåt med utskuren lambrequin och vilande på två konsoler av smitt järn. Innanför dessa voro uppsatta ett par sidoskydd av bräder, utsågade i form av gardiner. Dessa, som säkert voro av senare datum än själva taket, ha ej blivit återuppsatta. Även själva skyddstaket får väl emellertid antagas vara tillkommet senare än huset. Framför dörren ligger en trappa av granit, också den troligen yngre än huset. Den har på Skansen återställts sådan den nu befann sig, dock utan ett par på senare tid tillkomna ledstänger.

Vid tiden för flyttningen var husets yttre målat i en smutsgul färg. Under denna hade panelen ett par lager av gul färg i olika

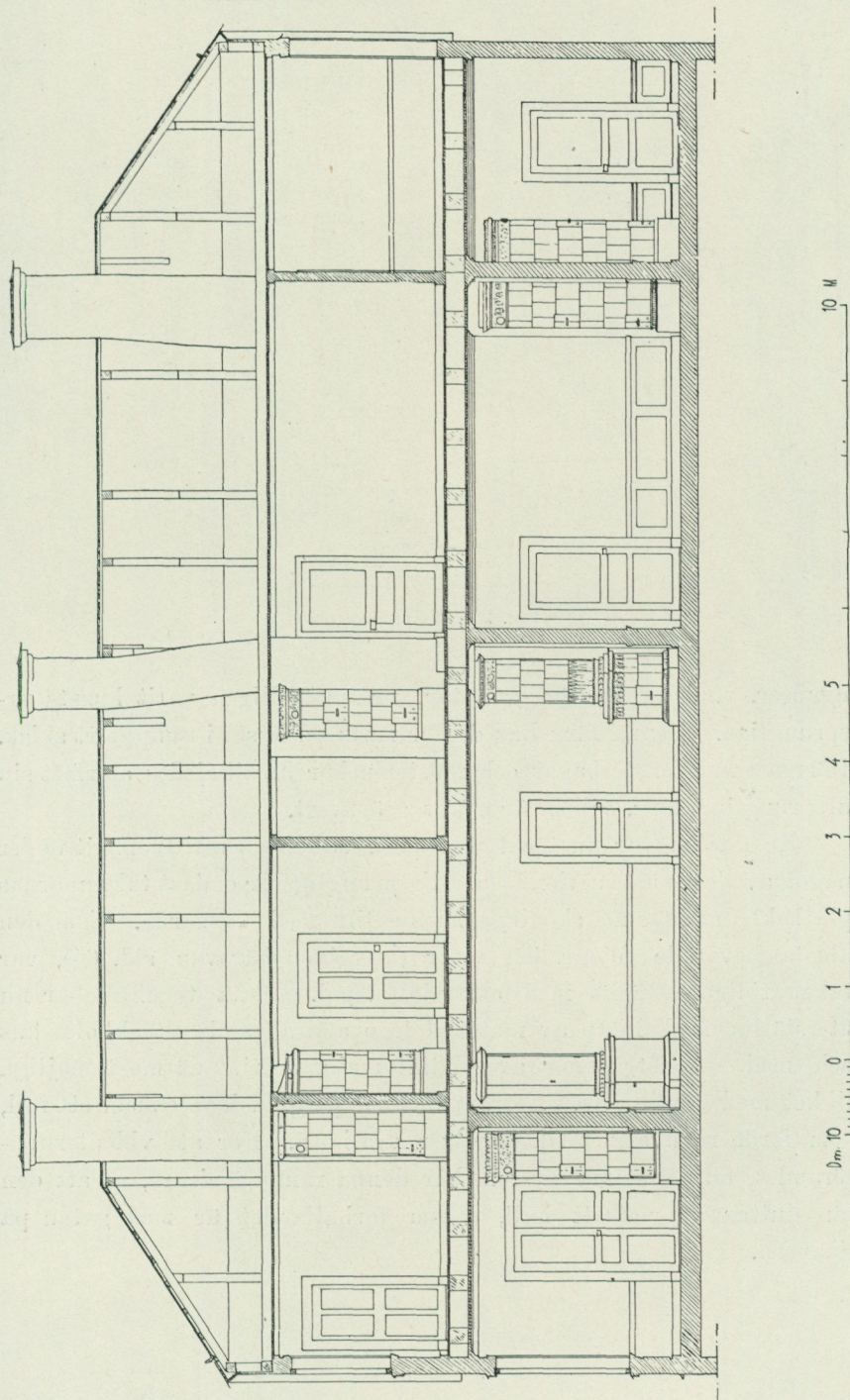

Fig. 19. Längdsektion mot söder (mot gårdssidan). Uppmätning 1925.

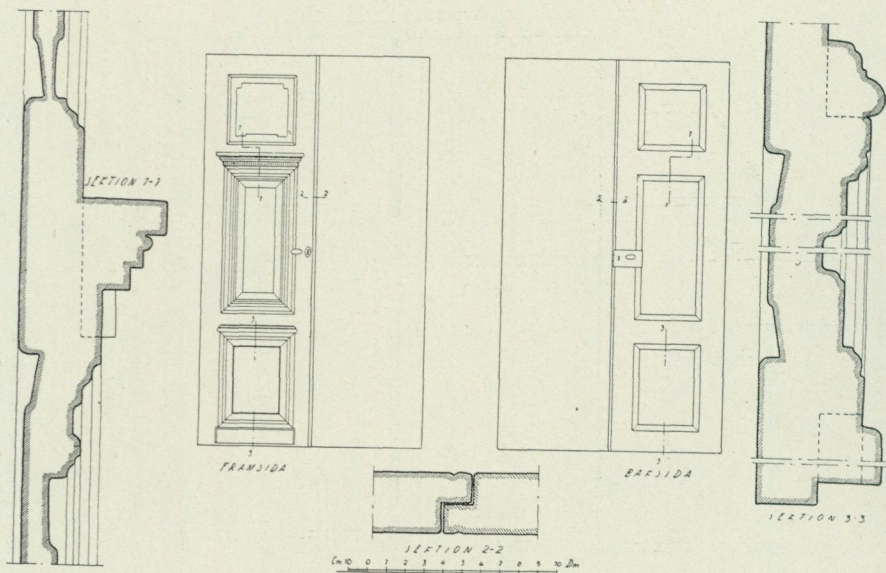

Fig. 20. Ytterdörrarna.

nyanser, underst en ägg-gul ton, vilken tydligen varit husets ursprungliga. Denna färg har därför satts på huset i nyuppfört skick. Dörren samt fönsterbågar och fönsterluckor ha likaledes återfått sin ursprungliga färg, vilken är djupt grönsvalt.

Hela taket var nu täckt med plåt, vilken dock tillkommit under något av de senaste årtiondena. Ursprunglig var endast takkupornas plåtbeklädnad samt skoningarna nedtill med rännorna. Som den äldsta bevarade fotografien visar (återgiven härövan sid. 65), var taket tidigare täckt med enkupigt tegel. Detta tegeltak har nu återställts med hjälp av material från andra gamla Stockholmshus och med rekonstruering av plåtinfattningen till närmast möjliga likhet med den gamla. Fotrännan hade på gatusidan endast ett fall, som förde regnvattnet till husets nedre hörn. För att vid återuppförandet följa samma system har denna ränna ändrats, så att den nu sluttar åt motsatt håll, såsom förhållandet är med gatan på Skansen.

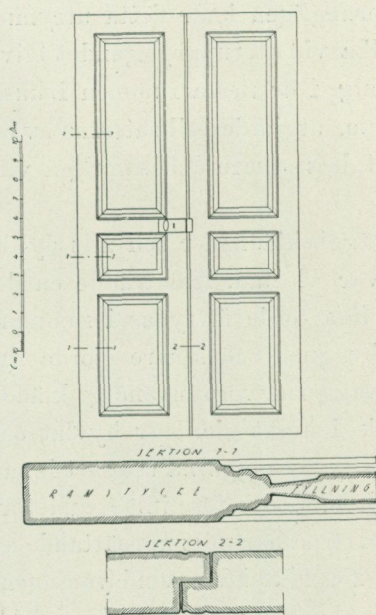

Fig. 21. Deuxbattängdörrar i bottenvåningen.

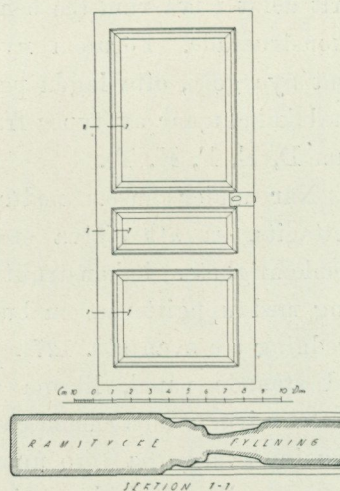

Fig. 22. Enkeldörr i bottenvåningen.

Det inre av byggnaden hade under sin användning för Pauvres Hontoux' räkning efter hand förändrats, ej blott genom underhålls-åtgärder utan även på så sätt, att bottenvåningens sammanhängande rummsfil åt gatan förvandlats till enkelrum, genom att dörrarna mellan rummen igensatts och i vissa fall tapetserats över. De i och för sig ganska små utrymmena och de ofta komplicerade passagera in till rummen med en rikedom av dörrar gävo intrycket av en starkt invecklad och föga homogen planbildning. Till nyheterna hörde en avbalkning av köket till två utrymmen (B, C) samt en mängd fastbyggda skåp i olika rum, betingade av att endast ett par garderober förekommo. I vindsvåningen voro även här och där insatta små snedskåp i hörnen, men den största förändringen gällde där rummet på västra gaveln (S). Detta var avskilt från den övriga vindsvåningen och försett med utgång på en öppen trätrappa till den övre terrassen (fig. 7, 11) och dubbeldörrar insatta i ett upphugget fönsterhål. Förändringen hade vidtagits under Pauvres Hontoux' tid och

rummet brukades som likrum. Ursprungligen hade detta utrymme varit delat i två rum (S_1 och S_2), vilka vid återuppbyggandet blivit rekonstruerade. Förutom nytapetsering i de flesta rummen i huset samt nya golv, ofta lagda på de gamla, utgjordes tillsatserna av ett antal kakelugnar av typer från 1800-talets senare del, samtliga vita (rum D, E, F, K, T).

När under husets nedtagning väggbeklädnader och allt dylikt borttagits, så att själva stommen var blottad, framträdde en del egendomligheter i konstruktionen, vilka torde få tydas i sammanhang med uppgifterna om husets ombyggnad och senare gjorda nyinredning (se ovan sid. 127). Timmerväggarna voro invändigt klädda med stående panel, liksom all dylik i huset gjord av hyvlat och spåntat virke. Men denna panel var på ytterväggarna uppsatt innan ännu innerväggarna voro uppförda och likaledes före inläggandet av bottnen mellan de båda våningarna. Därpå har följt uppsättande av takpanelen i båda våningarna (fig. 25, 26). Hela vindsvåningens paneltak är sålunda gjort i ett sammanhang av fem längder panelbräder. I bottenvåningen voro de båda väggar, som begränsa den lilla förstugan, hoptimrade med ytterskalet. Den västligare av dessa väggar, som går tvärs över huset, avbrytes av en spismur, den andra stannar vid salens (I) innervägg. De båda hälfterna av bottenvåningen hade nu fått var sitt sammanhängande paneltak och den lilla förstugan (A) sitt eget. Det förefaller som om man vid husets nyuppförande år 1803 hade i stort sett stannat vid denna rumsindelning, och de stora utrymmena med sina fristående spismurar ha väl varit vävsalar för sidenfabriken. Tapetseringen visar emellertid, att de båda östra gavelrummen i vindsvåningen (V, X, kanske också det angränsande rummet U) funnits till tidigare än de övriga nuvarande rummen. Det förefaller troligast att dessa rum blivit avskilda redan år 1803 men då varit utan eldstäder enligt vederbörande föreskrift. När sedermera rumsfördelningen gjordes åren 1818—1820, uppfördes innerväggarna i bottenvåningen av liggande timmer men i övertvåningen av dubbel, stående panel med fyllning emellan av mossor och hyvelspån. Även i en del av vindsvåningens yttreväggar hade denna konstruktion använts, nämligen i takkuporna

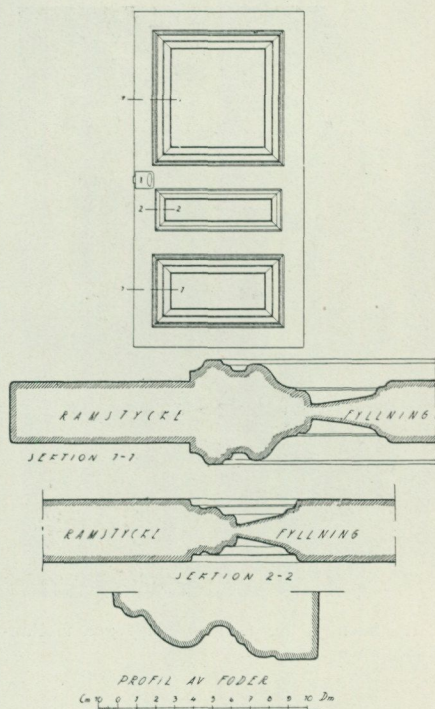

Fig. 23. Dörr från 1700-talet. Vindsvåningen, rum Y.

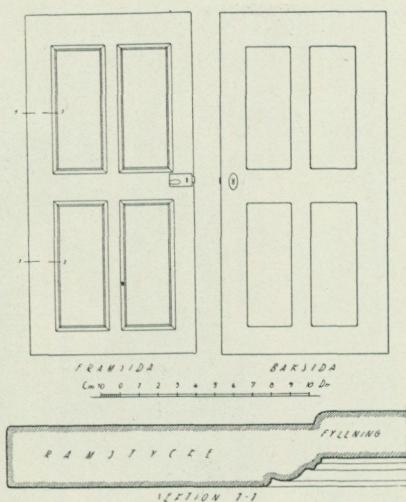

Fig. 24. Dörr med fyra utanpålagda fyllningar, 1700-talet. Vindsvåningen, rum U.

samt i västra hälften av huset. I den östra är kort timmer inlagt mellan takstolarnas ståndare. Den till väggarna använda panelen var till största delen tagen från äldre hus; en del bräder hade varit underpanel till tak och voro försedda med vattlister.

Husets inredningssnickeri är genomgående av ganska enkelt slag. Ett och annat är även här taget ur äldre hus, och efter vanligheten finner man de gamla dörrtyperna insatta i vindsrummen, medan den stora våningen fått nygjorda dörrar. I bottenvåningens större rum sitta sålunda höga deurbattängdörrar med tre fyllningar samt i övriga fall enkeldörrar med tre fyllningar (fig. 21, 22, 46); de torde alla tillhöra 1818 års uppsättning. En del av dörrarna i vindsvåningen äro även av samma modell, enkeldörrar med tre fyllningar och tunna profiler, men dessutom förekomma två äldre typer. Den ena är en 1700-talsdörr med tre fyllningar (fig. 23, 43; rum

Fig. 25. Bottenvåningen under rivningen. Rummen I, K, L med borttagna mellanväggar men sammanhängande takpanel.

P, T, Y; i det sistnämnda rummet med tillhörande foder). Den andra är den i Stockholm allmänt förekommande dörren med fyra utanpålagda fyllningar, också den vanlig under 1700-talet (rum U, V, X; fig. 24, 42). Några äldre bröstpaneler med ramstycken och fyllningar ha likaledes kommit till användning (rum F, L). I ett rum (E) finnes bröstpanel, som torde vara samtidig med husets inredande, men i alla andra rum i bottenvåningen har man nöjt sig med att åstadkomma bröstpanel enbart genom mittbandslist och sockel. I vindsrummen däremot är bröstpanel enbart markerad genom målning. Läger man härtill de enkelt profilerade taklisterna, så är därmed den knappa snickeriinredningen i allt väsentligt omtalad. — Å de inredningsdelar, som härstamma från äldre hus, fanns underst målning, som tillhörde denna deras äldsta tillvaro, och å en 1700-talsdörr (rum Y) har denna första färg bevarats orörd ända till våra dagar. Vid inredningen av huset 1818—20 hade snickeriet i övrigt fått en ganska enhetlig målning i gråvitt med dörrarna ljusbruna.

Fig. 26. Vindsvåningen under rivningen. Rummen S, T, U med borttagna mellanväggar men sammanhängande takpanel.

Några dörrar i rummen hade undantagsvis fått annan färg, köksdörrarna t. ex. bruna. All övermålning senare än 1820 har nu avlägsnats och utseendet från denna tid i möjligaste mån kompletterats genom återställande av den periodens färger. Taken i bottenvåningens bättre rum hade från början varit spända med papper och vitlimmade; i kök, förstugor och dylika ringare utrymmen däremot samt i hela övervåningen hade vitlimningen strukits direkt på panelen.

Såsom redan av det föregående torde framgått, har det ej varit möjligt att förflytta Hazeliushuset i fullständigt samma skick som det nu befann sig på sin ursprungliga plats och utan vidare åter sätta varje stycke i samma läge. Det var ej heller möjligt att blott avlägsna nytillsatserna och bibehålla det ursprungliga i det skick det nu var. Byggnadens tillstånd krävde helt enkelt både till sin bärande konstruktion och till såväl ytterbeklädnad som inredning en. ganska genomgripande reparation och förnyelse, detta både för

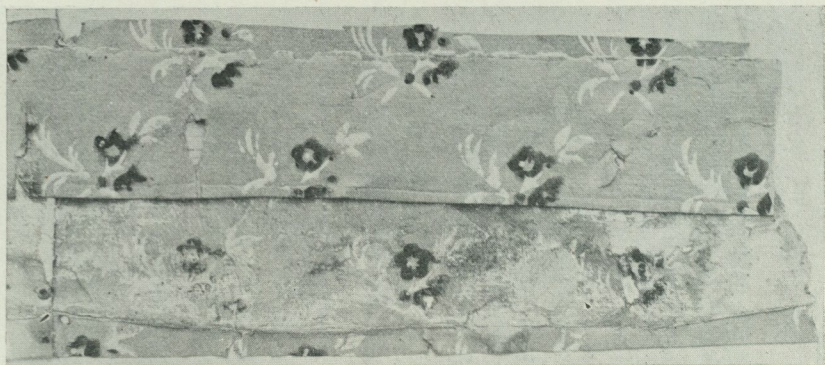

Fig. 27. Tryckt papperstapet från rum X; ljusblå botten, mönster i blått och vitt, gjort av Johan Norman i Stockholm och troligen uppsatt år 1803.

att den skulle kunna stå sig för framtiden och för att den skulle kunna ge ett någorlunda riktigt intryck. Mycket av själva träverket har sålunda måst ersättas med nytt och detsamma gäller om tapetsering och åtskilligt annat. Att murverket måste helt och hållet göras nytt och bli enbart en kopia av originalet är en oundviklig sak. Den mest framträdande delen därav, den stora öppna kökspisen, är sålunda uppbyggd efter noggrann uppmätning av den gamla och med användande av de däri ingående järnen, bakugnsluckorna m. m. Den vinkelformade härden är täckt med tegel och i kanten skodd med ett bandjärn. Bakugnen består av tvenne rum med var sin smidda järnlucka och runt omkring de av små eldfasta tegel byggda ugnarna är inlagt ett skikt av små runda fältstenar. Den murade spiskupan uppbäres av järn, som hänga ned från takbjälkarna. Angående kakelugnarna har ovan påpekats, att några moderna sådana borttagits. I bottenvåningen funnos gamla kakelugnar endast i salen (I) och det stora hörnrummet (L). Den förra (fig. 48—50) är en kolonnkakelugn med dekor i grönt, gult och mangan och med oljemålade socklar, den under kolonnen marmorerad i svartgrönt, den nedre i mörkbrunt. Som pendant i det motstående hörnet står ett skåp av furu, format och målat som en exakt kopia av kolonnkakelugnen och inrett med låda i sockeln, hyllor i underdelen och skedhyllor i kolonnen. Kakelugnen har vid en omsättning

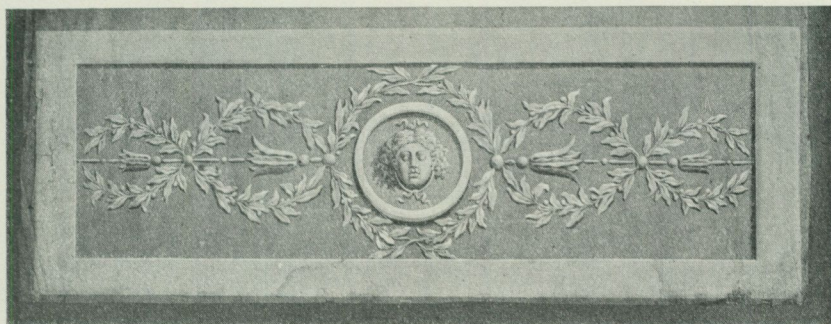

Fig. 28. Dörröverstycke, tryckt på papper år 1820 av hovmålaren Carl Fredrik Torselius i Stockholm. Exemplar i Nordiska Museets samlingar. Mönstret kopierat i olja i rum K (fig. 52).

fått sockelsimsen utbytt mot en nyare vit sims. Den ursprungliga simsens mönster finnes emellertid återgivet å skåpet, och en bit av ett simskakel fanns liggande i källaren tillsammans med rester av en annan kakelugn av besläktad art. Kakelugnen i rum L är en stor flat gråvit ugn med starkt framspringande fotsims och låg sockel, oljemålade i ljusgrå marmorering. Mässingsluckorna framför eldstadsöppningen sitta ej på gångjärn, utan äro sammannitade till en skärm, som häktas utanpå ett inre par av järnluckor. I vindsvåningen finnas ursprungliga runda gråvita empirekakelugnar i tre rum (P, fig. 41, V, X), därav de båda senare visa starkt förenklade former. I ett rum (U) står en äldre kakelugn med dekor i blått, blomsterkvist och insekter såsom kakelmönster (fig. 42). Ugnen tillhör rokokotidens typ och har tydligen jämte annan inredning flyttats över från ett äldre hus. På sex kakelugnsplatser ha vid återuppbyggnaden uppsatts ugnar ungefär jämnåriga med den övriga inredningen eller något senare, hämtade från andra Stockholmshus, vilka stodo under rivning samtidigt som Hazeliushuset återuppfördes.¹

Det återstår nu att med några ord antyda arten av de ursprungliga väggbeklädnader, som mer eller mindre fullständigt funnos kvar, i regel dolda av övermålning eller överklistrade tapeter. Man

¹ Kakelugnarna i rum D, E, F, T äro från Appelbergsgatan 58 A, gåva av direktör Josef Hellström; i rum K från Sveavägen 19, gåva av Stockholms stad; i rum S₁ från Garvaregatan 5, gåva av ingenjör Albin Broman.

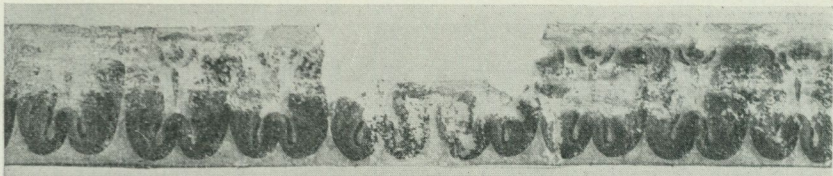

Fig. 29.

Fig. 30.

Fig. 31.

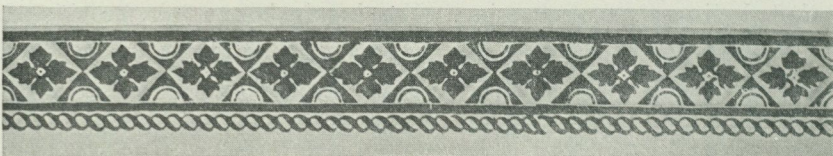

Fig. 32.

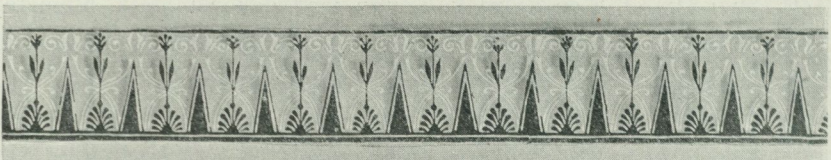

Fig. 33.

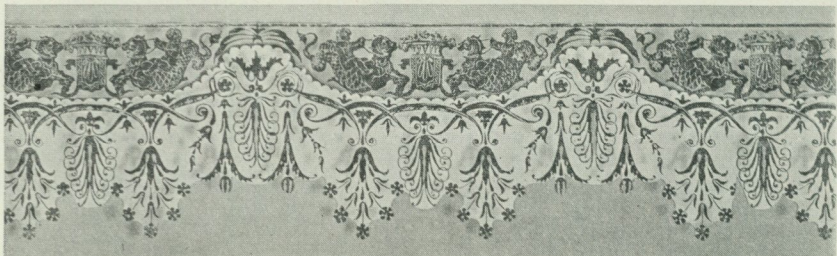

Fig. 34.

Fig. 29—30. Tapetbårder från Hazeliushuset: fig. 29 från rum X, fig. 30 från rum S₁.
 — Fig. 31—34. Tapetbårder av C. Fr. Torsselius 1820, i Nordiska Museets samlingar.
 Samma bårder funnos i Hazeliushuset: fig. 31 i rum P och Y, fig. 32 i rum S₂, fig. 33
 i rum T, fig. 34 i sekundärt läge.

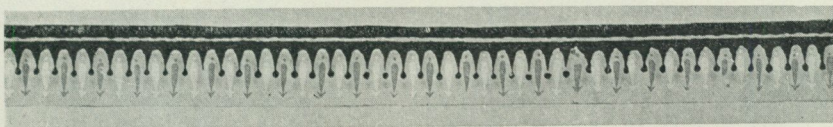

Fig. 35.

Fig. 36.

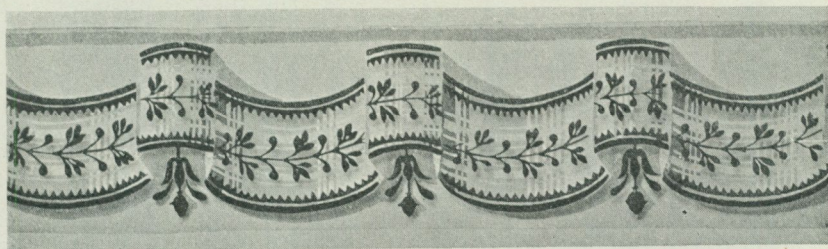

Fig. 37.

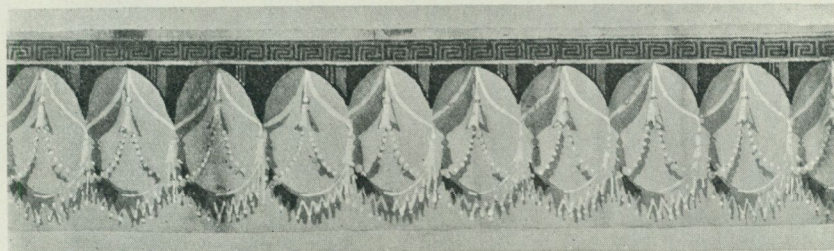

Fig. 38.

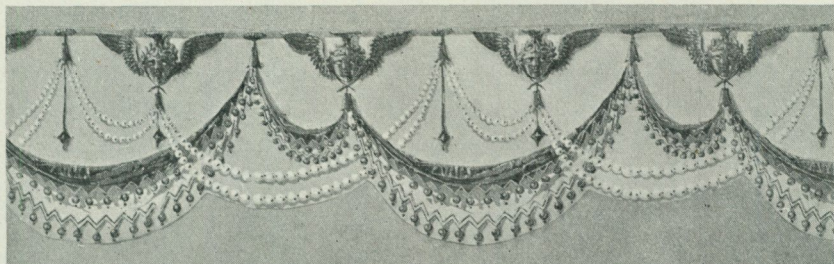

Fig. 39.

Fig. 35—39. Tapetbårder av C. Fr. Torsselius 1820, i Nordiska Museets samlingar, nu uppsatta i Hazeliushuset: fig. 35 i rum U, fig. 36 i rum T, fig. 37 i rum X, fig. 38 i rum P, fig. 39 i rum F.

Fig. 40. Vindsvåningens förstuga och gång, sedd mot väster. Till vänster rum Y, i fonden rum S₂. Efter flyttningen.

kan då skilja på väggbehandlingen i de enklare utrymmena, kök, förstugor och dylikt, samt i de egentliga boningsrummen. Köket (B-C) och den därintill gränsande lilla genomgången (H) ha oljemålning i en ljus gröngrå ton direkt på panelen samt bruna dörrar; dessa färger ha kompletterats med ledning av bevarade rester. Förstugan (A) och väggarna i trappan hade strukits med grå limfärg

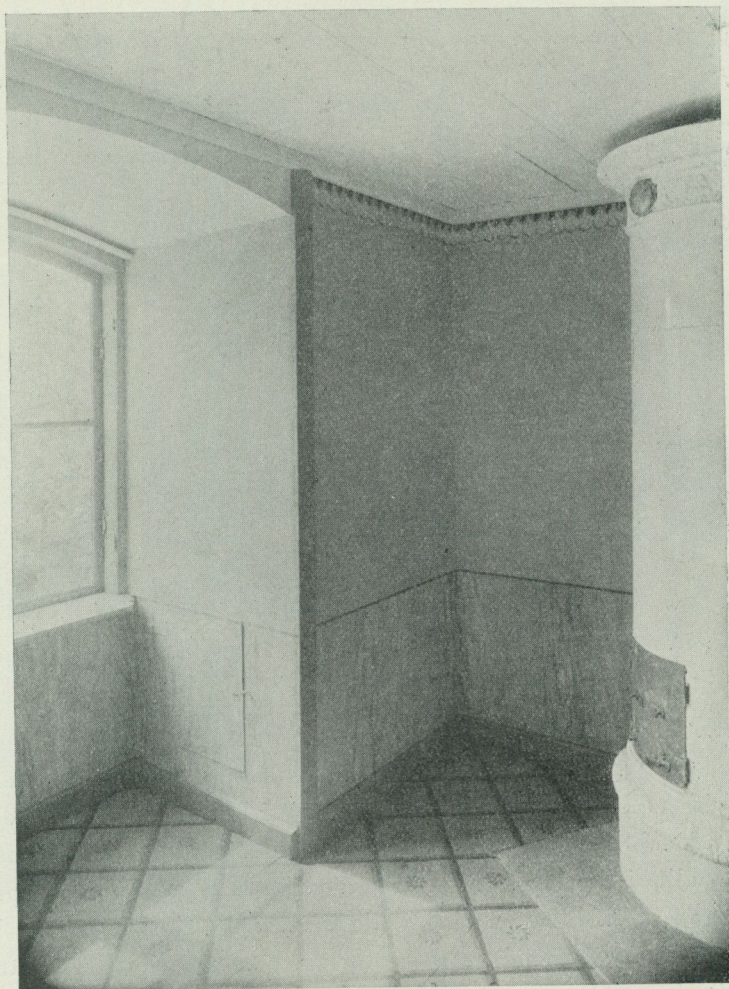

Fig. 41. Rum P, med vit empirekakelugn och oljemålat golv. Efter flyttningen.

och stänkts med vitt, svart och rött, varefter målningen fixerats med olja; denna väggbehandling har likaledes rekonstruerats. Tambur-utrymmena M och N hade väggarna klädda med papper, vilket strukits med ljusgrå limfärg och stänkts i grått och vitt. Ytterligare två lager stänkmålning i något varierande färger lågo utanpå den ursprungliga och under de tryckta tapeterna från 1800-talets senare

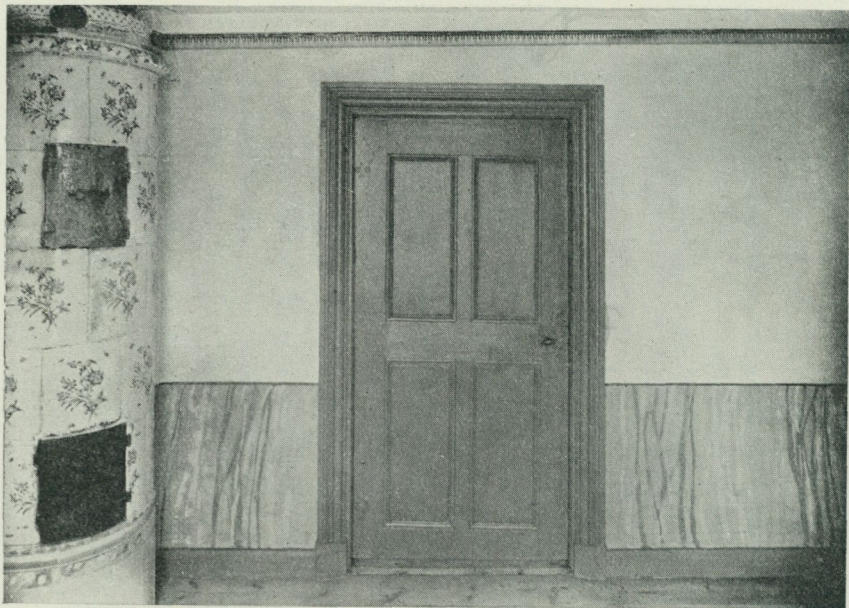

Fig. 42. Rum U, med kakelugn och dörr från 1700-talet. Efter flyttningen.

del. Ett par av bottenvåningens rum voro behandlade på ungefär liknande sätt. I hörnrummet E funnos sålunda smärre stycken av svart-vit stänkning på ljust blågrått och i det bredvidliggande rummet D kombinerad stänkning och marmorering i brunt på ljusbrun botten, allt i limfärg. I det stora rummet L hade den ursprungliga pappersbeklädnaden med gulbrun marmorering i limfärg blivit till stora delar skonad från förstöring, därigenom att det närmast följande lagret spikats, ej klistrats över. Större delen av denna väggbeklädnad kunde därför återuppsättas, varpå det felande blivit kompletterat. I vindsvåningens förstuga och korridor täckas väggarna av en färgstark och stormönstrig marmormålning i rött, grönt och gult. Denna målning är anbragt på väv, som spikats på väggarna, varför den med lätthet kunde överflyttas och åter sättas på sin plats (fig. 40).

Flertalet av husets övriga rum hade från början fått en enhetlig och för vår empire ganska karaktäristisk väggbehandling, bestå-

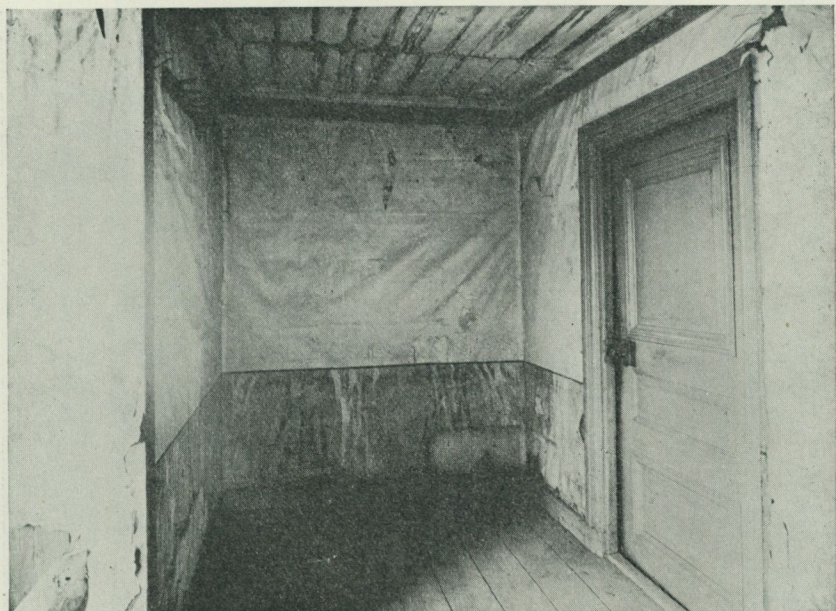

Fig. 43. Rum Y, med aldrig övertäckt tapetsering från 1820, dörr från 1700-talet. Före flyttningen.

ende av spänt papper, struket enfärgat med limfärg och med en tryckt tapetbård klistrad upptill. På detta sätt voro samtliga åtta vindsrummen tapetserade samt i bottenvåningen rum F. I tre av vindsrummen kunde den gamla väggbeklädnaden återuppsättas utan större komplettering, nämligen i Y (fig. 43), där väggarna aldrig blivit omtapetserade, och i S_1 och S_2 , där det närmaste tapetlagret klistrats på gråpapper, som spikats över den första tapeten. Här behövde blott den nedtagna mellanväggen klädas på nytt. I alla de övriga rummen hade tapeter klistrats direkt på empireväggarna, så att dessa voro mer eller mindre förstörda. Väggfärgen har då anlagts på nytt papper och en annan bård uppsatts däröver. De i rummen förekommande bårderna (fig. 29—34) visade sig nämligen i vissa fall vara identiskt lika med tapetbårder, som sedan länge förvarats i Nordiska Museet och tillhöra ett stort parti av bårdrullar, vilka aldrig varit använda. Troligen har hela detta tapetlager kommit till museet mer eller mindre direkt från tillverkaren, vilken enligt

Fig. 44. Rum T, efter flyttningen. Möblerat som herrum.

talrikt förekommande stämplat är den Stockholmske tapetmålaren Carl Fredrik Torsselius. Stockholms hallstämpel 1820, som även ymnigt förekommer, ger besked om tillverkningstiden, så mycket säkrare som Torsselius endast detta år uppträdde inför hallrätten som tillverkare av tryckta tapeter.¹ Hans yrke var eljest att förfärdiga målade tapeter. Då nu åtminstone tre av bårdmönstren i Hazeliushusets vindsrum återfunnos i Torsselius' lager i museet och de övriga bårderna i rummen tillhörde fullkomligt samma genre som hans tillverkning i övrigt, torde man med full visshet kunna säga, att Hazeliushusets behov av bårder inköpts från Torsselius och alltså äro att datera till år 1820. På denna grund har också den behöfliga kompletteringen av husets tapetsering hämtats ur Torsselius' lager i Nordiska Museet, varvid de olika rummen behandlats på följande sätt. Rum Y (fig. 43) har endast lagats lätt; väggen har en

¹ Nils G. Wollin har konstaterat detta förhållande i uppsatsen »Svenska pappers-tapeter», Svenska slöjdföreningens tidskrift 1923, sid. 84.

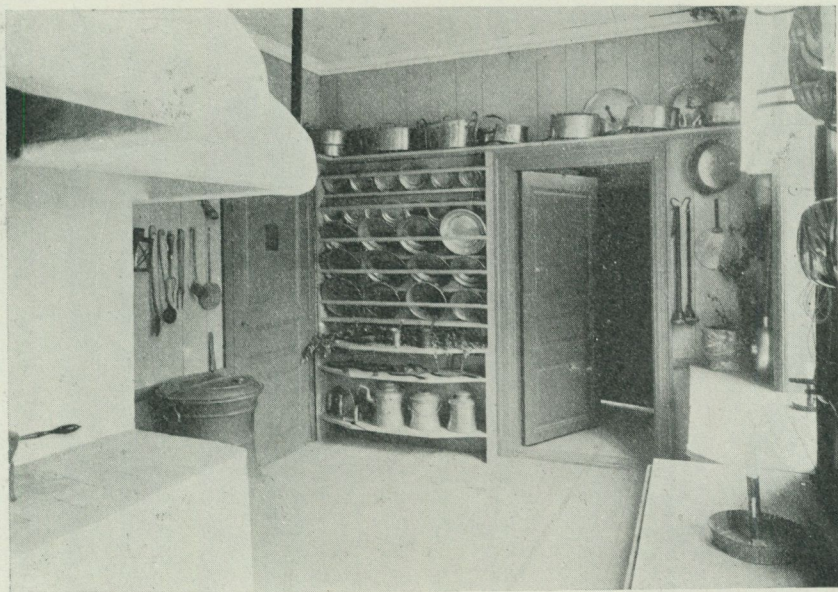

Fig. 45. Köket (rum B-C), efter flyttning och möblering.

ljusgrå ton, bröstpanel och fönstersmyg äro marmorerade i grått och gult, bården har ett palmettmönster i svart mot röd botten. Samma bård men med gul botten fanns i rum P, satt på en ljusblå vägg och med den regelbundet förekommande limfäragsranden vid bårdens underkant. Denna bård fanns i museets samling (fig. 31) men blott i ett litet stycke, varför den ersattes med ett annat mönster i gult och blått (fig. 38). De båda rum, som sammanslagits till det stora rum S, återfingo nu sin mellanvägg, vars dörr placerades i likhet med den motsvarande i väggen mellan rummen V och X. Det inre rummet, S_1 , har en blekgrön vägg och bård med svart botten (fig. 30), det större, S_2 , har gråvit vägg, bruten i gult och en enkel grön bård med mönster i svart och rött. Museets samling innehöll bårder tryckta med samma stockar som den sistnämnda men i något annan färgställning (fig. 32). I S_1 måste mellanväggens bård kompletteras med schablonmålning. Det långa rummet T hade en ljusröd väggfärg och upptill förekom på olika väggar två sorters bård, den ena mörkt brun och svart, den andra ljusgrön i ett mönster som återfinnes i museets

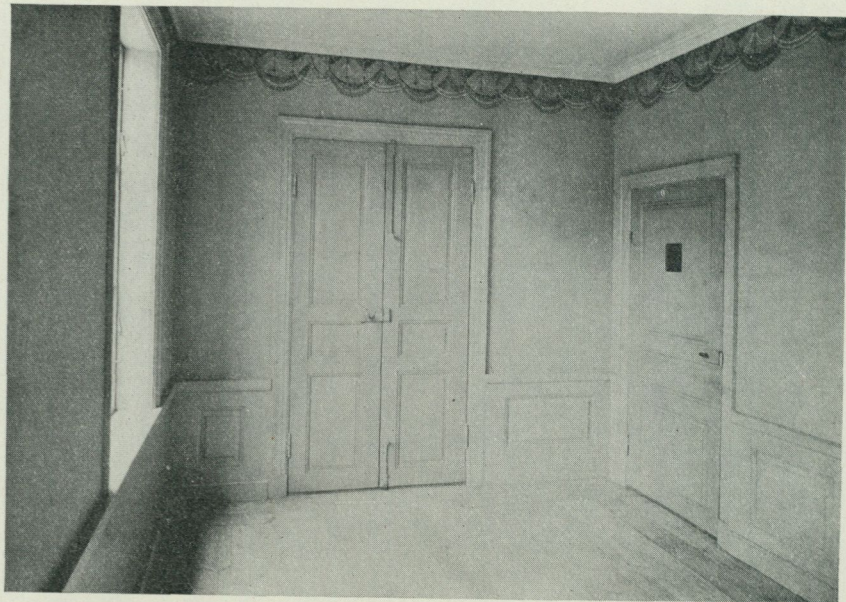

Fig. 46. Rum F, efter flyttningen.

samling i en annan färgställning (fig. 33). Här har uppsatts en bård, vars bottenfärg var precis densamma som väggens ursprungliga ljusröda (fig. 36). De båda östra gavelrummen hade såsom ovan antytts sin empiretapetsering lagd utanpå ett äldre tapetlager. I rum V var empirefärgen klargrön och bården gul med mönster i bruna toner. Rum X var målat ljusblått med brun bård (fig. 29). Dessa båda rum ha kompletterats med två andra bårdsorter och efter dem stämde väggfärger och på samma något friare sätt har också det bredvid liggande rummet U behandlats (fig. 35, 37). Här var det understa lagret en ljusblå tapet med ett småfigurigt mönster och en smal blå bård med svart teckning. Endast obetydliga fragment återstodo av denna väggbeklädnad. Dess tidskaraktär är därför ej fullt tydlig, men då den är tryckt på ett ganska tjockt papper och uppsatt på 1700-talets manér med sammansydda våder, är det ej uteslutet att även denna tapet tillhör det något äldre skikt, som fanns under empiretapeterna i gavelrummen V och X. Rum V hade ursprungligen tapetserats med en småmönstrig tryckt tapet med ljusgul botten med

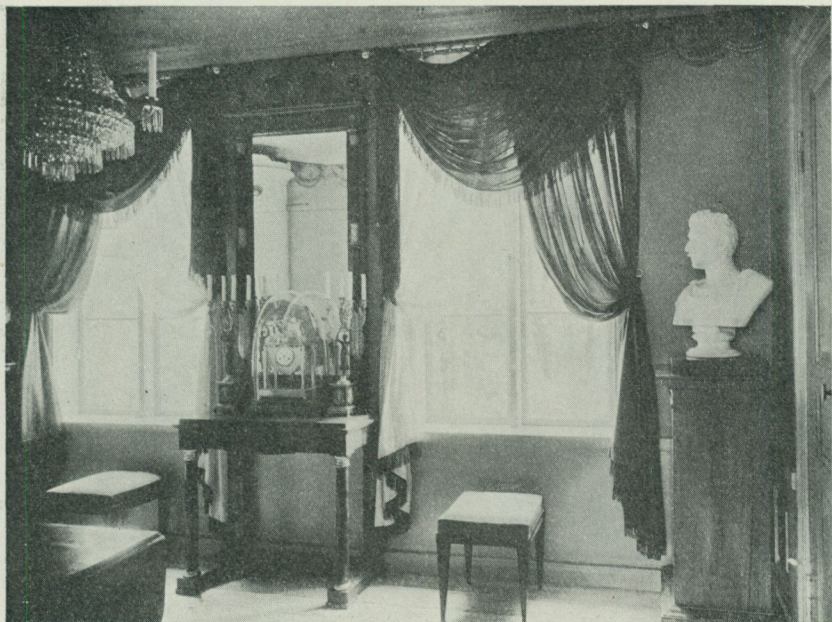

Fig. 47. Rum F, möblerat som förmak.

en tätt upprepad blomkvist i rött och grönt. Rum X hade samma tapet i ljusblått med mönstret i mörkare blått samt vitt (fig. 27). Å den förra återfanns Stockholms diversehallstämpel samt en stämpel med namnet I. Norman. Denne Stockholmske tapetmakare arbetade under perioden 1770—1809.¹ Mönsterkaraktär och andra omständigheter visa ganska bestämt, att dessa Normanska tapeter ha uppsatts i vindsrummen omedelbart efter husets grundliga ombyggnad år 1803.

Det ovannämnda rummet F i bottenvåningen hade endast små fragment bevarade av den ursprungliga tapetseringen. Väggen har haft en ljus och klar grön färg, och den 27 cm. breda bården i bruna färgen har visat ett draperimotiv och varit utskuren i uddar nedtill. Blott ett obetydligt fragment av bården återstod emellertid. I dess ställe har nu uppsatts en draperibård med pärlband o. dyl., tryckt i bruna toner mot en grön färg, som nära stämmer med väggens gamla ton (fig. 39, 46).

¹ Mila Hallman, Målare och urmakare etc., Stockholm 1907, sid. 166, 190.

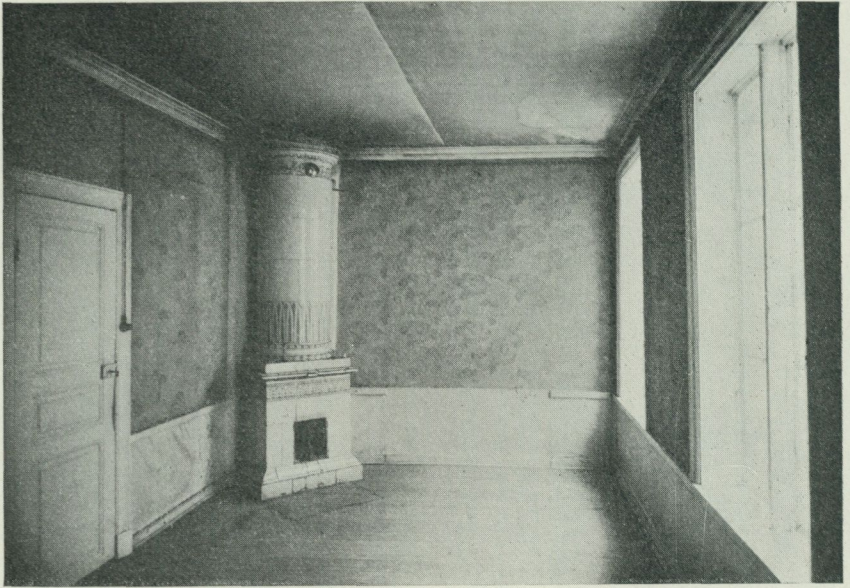

Fig. 48. Salen (rum I), före flyttningen.

De båda rum i bottenvåningen, vilkas tapetsering ännu ej beskrivits, salen I och det lilla hörnrummet K därbredvid, voro behandlade på ett något avvikande sätt mot de andra, ehuru de nära följa samma huvudkaraktär. Hörnrummet var det bäst bevarade av de två. Under en jämförelsevis ny överpanelning samt åtskilliga tapet- och papplager låg rummets empiredekorering. Väggen var struken ljusgrå med limfärg och även bården var målad för hand i samma material, alltså ej en påklistrad tryckt bård (fig. 51). Den visade ett draperimotiv i blått och violett. Över rummets båda dörrar funnos dörröverstycken målade i olja på papper i grågröna toner (fig. 52). Det här för hand målade mönstret återger noga ett tryckt dörröverstycke i Torsselius' lager (fig. 28), och det synes sannolikast att ett dylikt varit målarens direkta förebild. Dörröverstyckena äro nu återuppsatta på sina platser, men väggfärgen och draperibården äro kopierade efter de bevarade fragmenten av originalmålningen. Salen (I, fig. 49), visade betydligt magrare rester av sin ursprungliga dekoration, vilken dock av allt att döma varit åtskilligt rikare än

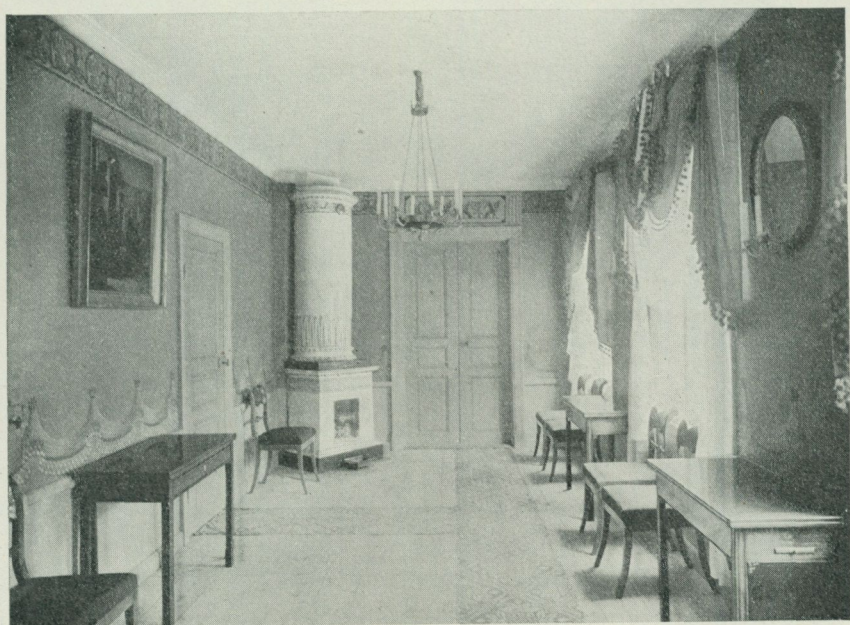
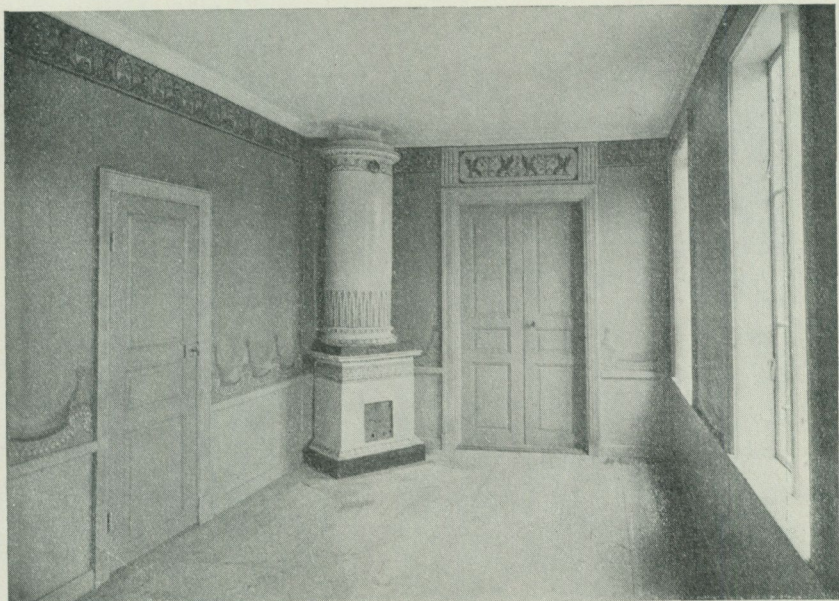

Fig. 49, 50. Salen (rum I), efter flyttningen, utan och med möblering.

Fig. 51. Rum K, efter flyttningen, möblerat med bl. a. en skrivpulpet som tillhört generalen J. A. Hazelius.

i de angränsande rummen. Det på väggen klistrade papperet var målat i olja i en grön ton, åtskilligt mörkare och mattare än i det angränsade rummet F. Närmast över mittbandslisten funnos fragment av en likaledes i olja målade draperibård i orange med rika gråvita bollfransar; efter fragmenten kunde bårdens hela nedre del fullt tydligt rekonstrueras, under det att upphängningen ej fanns bevarad,

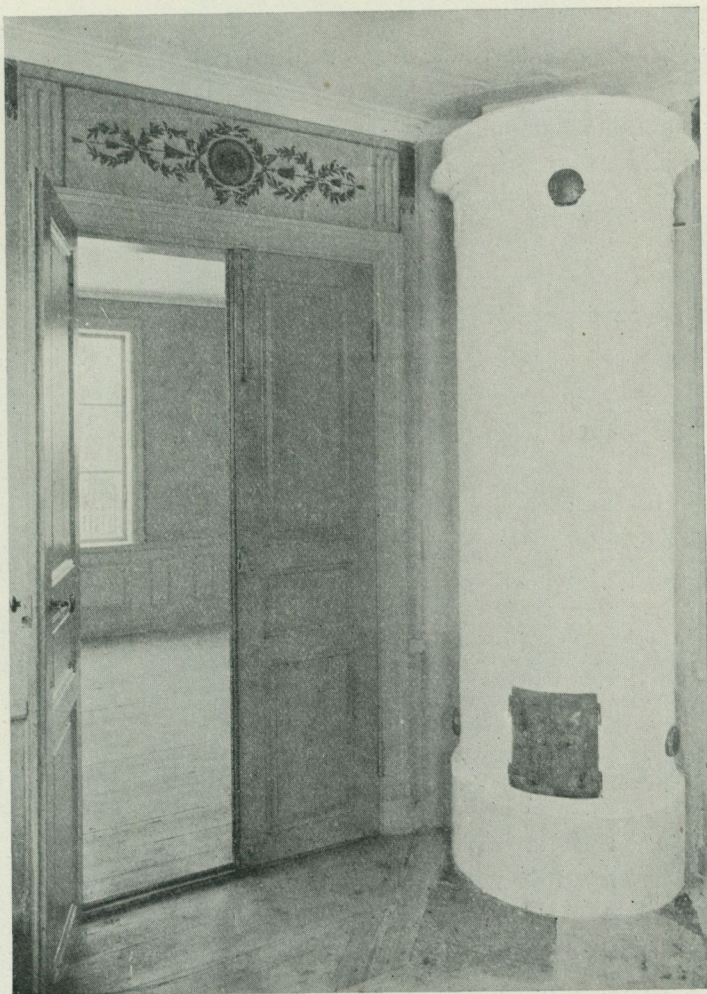

Fig. 52. Rum K, efter flyttningen. Nyinsatt senempirekakelugn. Dörröverstycket målat efter tryckt förebild (jämför fig. 28).

utan nu blivit kompletterad efter mönster av närsläktade tryckta bårder i Torsselius' lager. Uppe vid taket visade ett ytterst obetydligt fragment, att en tryckt pappersbård med mönster i brunt där varit uppsatt. Då Torsselius' lager ej innehöll någon bård, som direkt passade för denna uppgift både i mönster och färg, har här i olja och ungefär i den gamla bårdens färger kopierats en tryckt

palmettbård ur förrådet. Slutligen har ännu en fri komplettering tillåtits; på de platser, där man hade all anledning att vänta ett par dörröverstycken, men där inga som helst spår funnos kvar av den ursprungliga dekoren, har ett tryckt dörröverstycke ur den förut ofta anlitade samlingen blivit kopierat i olja, och salen har därigenom fått en programmässig dekorerings, som ehuru delvis fritt sammanställd nära ansluter salen till de närliggande rummens stilkaraktär och ger den en sådan något fylligare ornering, som förekomsten av en nedre bård anvisade. Det som kakelugnspondant utförda skåpet var före flyttningen övermålat i vitt, och vid övermålnings borttagande visade sig den ursprungliga dekorerings mycket skadad. Den har nu kompletterats med ledning av de bevarade delarna och den betydligt bättre konserverade målningen å kakelugnen. — Rörande målningsarbetena återstår att nämna, att två av vindsrummen (P, T) bevarade slitna rester av oljemålade golv i mönster, båda med brun botten, det förra med ett enkelt rutmönster i brunt, svart och rött, det senare med ett småfigurigt och ganska komplicerat schablonerat stjärnmönster i svart och rött. Båda golvens dekoration har kopierats på nytt golvträ i rummen (fig. 41, 44).

Sådant huset nu står på Skansen kan det, såsom tydligt nog torde framgå av ovan lämnade detaljuppgifter, icke göra anspråk på att betraktas såsom ett i varje detalj ursprungligt originalföremål. Åtskilligt av såväl stommen som inredningen har blivit förnyat, ett och annat kompletterat med en viss frihet i förhållande till det individuella originalet. Även dessa tillsatser pretendera emellertid att anses som ur typsynpunkt väl dokumenterade komplement till den bostadshelhet det här varit avsikten att framvisa. Dessa reflexioner gälla såsom torde framgått mest element i den dekorativa rumsutstyrseln men även i viss mån själva byggnadsmaterialierna. En byggnad kan emellertid ej ens som friluftsmuseiföremål befrias från en nödtvungen fortgående förnyelse särskilt vid ett flyttnings-tillfälle efter en föregående period av knapphändigt underhåll. Efter sin Pauvres Honteux-tid har Hazeliushuset nu måst undergå en dylik förnygringsprocess.

Den museala användningen av Hazeliushuset har ovan berörts, och därvid ha framhållits de motiv och förutsättningar, som ligga till grund för de två i viss mån skilda men dock sammanhörande uppgifter, som byggnaden musealt sett fått att uppbära inom fri-luftsmuseet. Åt skildringen av ett borgerligt Stockholmshem från empiretiden har av naturliga skäl det mesta av husets utrymmen ägnats. Värdet av denna hemutställning ligger just däri, att sammanhanget mellan bostadens samtliga utrymmen står klart och att varje till en hel bostadslägenhet hörande rum får sin uppgift tydligt markerad och ställd i naturligt sammanhang med de övriga. Med sina 14 rum och kök jämte småutrymmen har huset väl ägnat sig för en dylik uppgift och ändå därutöver kunnat lämna fullt tillräckligt utrymme för det direkta exponerandet av Artur Hazeliuss minnena. Härtill har först och främst avskilts det stora hörnrummet till höger om förstugan i bottenvåningen (L), dels också de däröver liggande båda östra gavelrummen (V, X). Ytterligare en liten avdelning har inrymmts i huset, långt mindre direkt sammanhörande därmed än övriga här exponerade grupper. Detta är ett antal föremål ur John Ericssons arbetsrum, vilka blivit utställda i de båda västra gavelrummen i vindsvåningen (S₁, S₂). Dessa personminnen ha länge måst förvaras magasinerade, alltsedan byggnaden på Framnäs måste utrymmas av museet och ingen utsikt att kunna utställa dem inom museibyggnaden på Lejonslätten har funnits. Då nu utrymme här fanns att tillgå, ha John Ericssonsminnena åtminstone provisoriskt kunnat utställas som en liten fristående grupp inom Hazeliushuset.

För att nu närmast ägna någon uppmärksamhet åt anordningen av empirehemmet, så har det redan ovan påpekats, att detta enbart får betraktas som en museal anordning med allmän karaktär, och dess pretention på att vara i viss mån tidstypisk grundar sig på att föremålsbeståndet utgöres av borgerligt bohag från perioden i fråga, att de kompletteringar i nytt material, som varit oundvikliga framför allt på det textila området, gjorts efter modell av samtida originalföremål eller bildmaterial, samt att möbleringen utförts så vitt möjligt med ledning av samtida interiörbilder eller bevarade

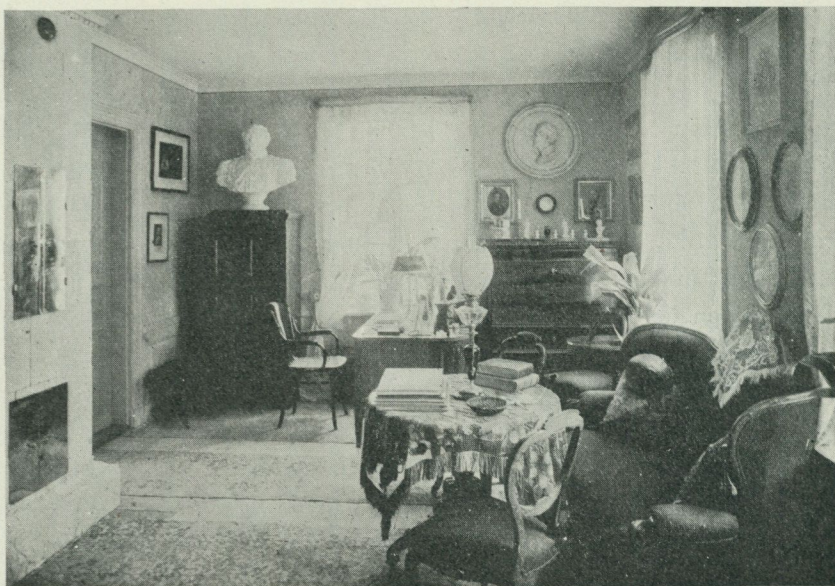

Fig. 53. Minnesrummet över Artur Hazelius (rum L). Till vänster general J. A. Hazelius' byst, till höger lärftskramhandlaren Johannes Hazelius' medaljong.

rumsmöbleringar. I fråga om kompletteringar i nytt material, såsom gardiner, möbeltyg, mattor etc., har samma princip blivit följd som i fråga om rummens fasta inredning. Den här framställda gruppen av rumsinteriörer fyller ej samma rigorösa krav på äktheten och beviskraften hos varje föremål, som måste uppehållas inom t. ex. monterrummen och interiörerna i museets högre-stånds-avdelning. Där är man angelägen om, att de nya tillsatser, som stundom äro oundgängliga, skola med samvetsöm tydlighet visa sin karaktär av tillsats. Här har ändamålet varit i viss mån ett annat och därför tillåtit en något friare behandling av detaljerna. I möjligheten att visa hela bostaden i dess rätta sammanhang inbördes och till gata, gårdsplan och gårdsbebyggelsen i övrigt ligger det tillskott av verklighetstrohet som Hazeliushusets empirebostad kan ge åt museets högre-stånds-avdelning för en viss av dess tidsgrupper. Det torde därmed vara motiverat, att man för helhetsintryckets framkallande måste tillgripa kopiering i något högre grad än god museimoral eljest kan medgiva.

Fig. 54. Minnesrummet över Artur Hazelius (rum L). Till vänster skrivbordet, på fönsterbordet porträtt av dr Gunnar Hazelius som barn.

Vissa av husets utrymmen ge själva direkt besked om sitt ändamål, såsom kök, matsal m. m. De övriga rummen ha fått sina uppgifter något mer godtyckligt tilldelade men dock så, att en någorlunda godtagbar helhet skulle uppstå. I det skick bostaden nu fått vid dess första anordnande omedelbart efter det huset blev färdigt ha rummen givits följande karaktär: A förstuga, B-C kök (fig. 45), D vävkammare, E sovrums, F förmak (fig. 47), I matsal (fig. 50), K kabinett (fig. 51); de fyra tillhörande vindsrummen äro: T herrum (fig. 44), V barnkammare, P arbetsrum för en ung flicka, Y ett kallrum där koffertar och kappsäckar stå uppställda.

Möblering och bohag är hämtat ur museets samlingar och valt så, att det skulle kunna representera vad en medelklassfamilj med vissa kulturpretentioner kunde ha haft att uppvisa. Någon absolut samtidighet å hela uppsättningen har ej varit möjlig att åstadkomma med samlingarnas nuvarande resurser och den har ej heller direkt eftersträfvats. Med den nu existerande tidsblandningen har en antydning försökts hän emot den stilblandning, som även under den

stränga empirestilens tid torde ha varit rådande i det stora flertalet av borgerliga hem hos oss. Helhetsintryckets empiremässighet har här blivit eftersträvat, och man har sökt åstadkomma det bland annat med hjälp av de för tiden karaktäristiska pompösa och rika gardindraperingarna. Färgenheten i rummet har framhållits genom gardintyg samt tillfälligt påsatta möbeltyger eller möbelöverdrag. Gardinuppsättningarna äro utförda efter samtida teckningar,¹ och det behöver knappast sägas, att Karl XIV Johans eget Rosendal i detta som i flera avseenden fått tjäna som kunskapskälla, ehuru med översättning till betydligt enklare former.² Av möblerna ha ett par enstaka föremål tillhört dr Artur Hazelius' fader, generalen J. A. Hazelius. Det är således tänkbart att dessa föremål en gång tidigare stått inom samma byggnad, men i varje fall äro dessa ting alltför fåtaliga för att ge nymöbleringen av våningen en något mer personligt betonad karaktär. Den måste betraktas som en allmäntyp.

Vår ofullständiga kunskap om, hur familjen Hazelius hade sina utrymmen inom huset disponerade, hindrar oss också att ge några antydningar, t. ex. om den plats inom huset där Artur Hazelius' födelse ägde rum. Några vaga och motsägende uppgifter om födelse-rummet torde bygga på alltför lösa traditioner för att kunna tillmätas någon betydelse.

Minnesrummet över Artur Hazelius, sådant det nu står ordnat i hörnrummet mot gården (rum L, fig. 53, 54), kan betraktas som ett starkt förkortat sammandrag av hans egen bostad, som den tedde sig på Skansen i den s. k. gula villan gentemot Hazeliushusets nuvarande plats. Nästan alla de möbler, tavlor och småföremål, som nu fylla minnesrummet, funnos då i detta hem men spridda i olika rum och sammanställda med mycket, som nu finnes på skilda händer eller okänd ort. Minnesrummet har strängt taget icke någon utpräglad karaktär av ett visst rum i en bostad, då man här finner både salongsmöbler och arbetsrummets viktigare tillbehör. Men det som mest tilldrar sig uppmärksamheten och intresset är just dessa senare föremål, skrivbord, chiffonnier och dokumentskåp. Huvudparten av

¹ Jämför Karl-Johans-stilen i Nordiska Museet, Sthlm 1924, sid. 52, 53.

² Jämför John Böttiger, Rosendals slott, historik och vägledning, Sthlm 1913.

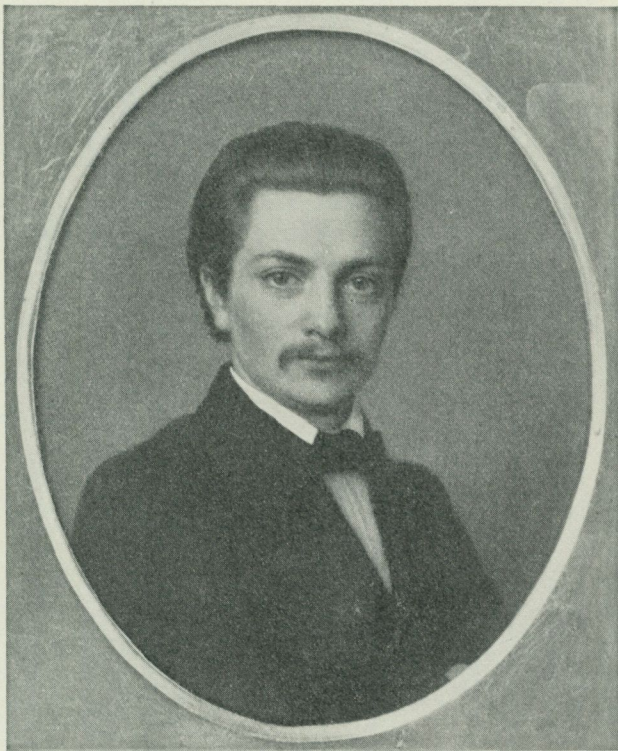

Fig. 55. Artur Hazelius, oljemålning från 1850-talets slut, troligen av Per Södermark. Förvaras i minnesrummet (Nord. M. 154,776).

föremålen torde tillhöra 1850- och 1860-talen, och det är denna tids karaktär som vilar över rummet med dess täta möblering, fullhängda väggar och många uppställda småföremål.¹ Även oavsett de personliga minnen, som äro fästade vid vart och ett av rummets föremål, ger detta en bestämd tidskaraktär, som torde kunna vara till en god hjälp för den, som vill söka uppfatta Artur Hazelius i hans egen tidshistoriska miljö. Bland familjeporträtten lägger man märke till ett par ungdomsporträtt i olja av Artur Hazelius (fig. 55) och hans

¹ Minnesrummets innehåll av föremål har till en del funnits i Nordiska Museets samlingar alltsedan Artur Hazelius' död eller ännu tidigare, men huvudparten har nu i samband med anordnandet av detta minnesrum överlämnats som gåva av dr Gunnar Hazelius' efterlämnade maka, fru Gina Hazelius, född Broman, och dotter, fröken Gunnel Hazelius.

syster Fanny, målade av Södermark(?), en byst i gips av fadern, general Johan August Hazelius 1872 samt farfaderns, lärftskramhandlaren Johannes Hazelius' profil å en gipsmedaljong av Göthe 1828.

De båda rummen i vindsvåningen, som utgöra ett komplement till minnesrummet, innehålla i montrer ett antal småföremål, som tillhört medlemmar av familjen Hazelius, en samling porträtt och vyer samt åtskilliga skriftprov från olika perioder i Artur Hazelius' verkamma liv, allt ägnat att vart och ett på sitt sätt belysa personens karaktär och kultursambhörighet.
